

BERZH PIRANJANI

URA PELLAZGJIKE

Shqipëria, Shqipja dhe Shqiptarët
dhe
Armenia, Armenishtja dhe Armenët,

dy këmbët e fuqishme Pellazgjike mbi të cilat
mbështetet ura që lidh hapësirën Indo-Europiane

BERZH PIRANJANI

URA PELLAZGJIKE

Shqipëria, Shqipja dhe Shqiptarët
dhe
Armenia, Armenishtja dhe Armenët,

dy këmbët e fuqishme Pellazgjike mbi të cilat
mbështetet ura që lidh hapësirën Indo-Europiane

(Parashtresë)

BOTIMET M&B

TIRANË, 2022

Përgatiti për shtyp: Berzh Piranjani

Redaktoi: Berzh Piranjani

Art Grafik: Orest Muça

Mundësuan botimin:

Berzh dhe Varuzhan Piranjani

Tirazhi 100 kopje

ISBN: 978 9928-353-98-6

BOTIMET M&B

Rr. "Isa Boletini", Pall. "Planet X", Nr.12.

Tel. (04) 22 33 283. Cel: 069 20 68 603

E-mail: info@mmbotime.com / mmbotime@gmail.com

www.mmbotime.com.

Na ndiqni në FB: M&B - Botime dhe Studio Grafike

PËRMBAJTJA E LËNDËS

I.	Në vend të Hyrjes:.....	5
	Spiro Konda:“ Shqiptarët dhe problemi Pellazgjik”	5
	Artak Movsisjan: “Historia e Armenisë”	6
II.	Në vend të Parathënies: “Pikat mbi të cilat do të orientohet punimi”	7
III.	Sqarim	9
IV.	Tema e referimit: “Pozicioni i Shqiptarëve dhe Armenëve në Boshtin Indoeuropian të racave dhe gjuhëve dhe afëria ndërmjet tyre”	11
	1. Prejardhje e përbashkët Xhapatike	13
	2. Prejardhje e përbashkët Pellazgjike	21
	3. Pjesëmarrës të njëkohshëm në luftën e Trojës.....	31
	4. Origjinat Ariane të Armenëve dhe Shqiptarëve	35
	5. Origjinat Armene dhe Shqiptare të Etruskëve.....	49
	6. Origjinat Armene dhe Shqiptare të Baskëve	59
	7. Ngjashmëritë antropologjike ndërmjet Armenëve dhe Shqiptarëve.....	71
	8. Ngjashmëritë gjuhësore ndërmjet gjuhëve Armene dhe Shqipe	77
	9. Pema e gjuhëve IndoEuropiane.....	85
V.	Paraqitja skematike e Gjuhëtarit që do marrë përsipër të studiojë Historinë e Shqipërisë dhe gjuhën Shqipe.....	97
VI.	Në vend të Pasthënies:.....	99
VII.	Literatura e përdorur.....	101

I NË VEND TË HYRJES

Spiro Konda

“SHQIPTARËT DHE PROBLEMI PELLAZGJIK”

Uegen 2011 (Botimi i parë: Tiranë 1964)

Ai, që do të marrë përsipër të shkruajë historinë e kombit shqiptar që nga kohët parahistorike dhe gjer në ditët e Gjergj Kastriotit ose Skënderbeut, duhet medoemos të ketë këto cilësira, domethënë, të jetë:

1. Filolog Helenist

2. Filolog Latinist

3. Gjuhëtar (glosolog)

4. Indolog

dhe

5. Gjuhën Shqipe ta ketë shumë amtare dhe ta zotërojë shkencërisht (fq. 19)

Gjuhë më të përsosura janë ato të racës Kaukaziane, që banojnë në Europë, Azi dhe Afrikë. Këtyre gjuhëve shkencëtarët-gjuhëtarët u dhanë emrat e tre djemve të Noes, duke i quajtur Hametike, Semitike dhe Japetike. Popujt që flasin gjuhën Japetike hyjnë në racën Ariane, ose Indigjermane ose Indo-europiane. Këto gjuhë i flasin ata që banojnë në Europë, përveç Turqve, Hungarezëve, Laponëve, Finëve dhe Gaskonëve, që banojnë në Francën jugore dhe në Spanjë. Në të njëjtën familje hyjnë Indianët, Persët dhe Armenët prej popujve të Azisë.

Nuk janë ruajtur kujtime mbi vendin ku kanë jetuar bashkë popujt Arianë. Por duket se atdheu i tyre i përbashkët ka qenë Azia qendrore, aty nga veriu i Indisë. Prej këtej zunë të shkëputen dhe të drejtohen nga perëndimi disa nga këta popuj, që përbënin familjen Japetike. (fq. 32-33)

Origjina e Shqiptarëve, domethënë atdheu ynë i parë, gjendet po të zgjidhet më parë çështja e gjuhës; se kjo është për të gjithë karakteristika kryesore e kombësisë. (fq. 33)

Artak Movsisjan

“HISTORIA E ARMENISË”

Botim i “albPAPER”, Tiranë, 2019

Në fillim të viteve 1980 u konfirmua, që atdheu i stërlashtë i botës Indo-Europiane në mijëvjeçarin e 5^{të} – 4^t para Krishtit, ishte zbuluar në veri të Azisë Perëndimore, më saktësisht, në Malësitë Armene, në krahinat lindore të Azisë së Vogël, ndërmjet Mesopotamisë veriore dhe krahinave veri-perëndimore të zëna nga pllaja Iraniane. Kështu, atdheu i stërlashtë i Indo-Europeanëve është gjetur pikërisht brenda asaj hapësire ku është formuar dhe nëpër të cilën ka kaluar historia e popullit Armen.

(Historia e Armenisë, fq. 18-19)

Sot mund të thuhet me bindje të plotë, që Armenët janë pjesë e kombit mëmë IndoEuropean, dhe duhet të jenë ndarë prej saj (dalë si degëzim më vete) nga fundi i mijëvjeçarit të 4^t para Krishtit (sipas disa studimeve të kohëve të fundit mendohet që kjo ndarje të ketë ndodhur në gjysmën e dytë të mijëvjeçarit të 6^{të} para Krishtit). Rreth atyre kohëve, tributë Armene fillojnë të marrin formën e “etnisë” dhe të shfaqen format e para të organizimeve “shtetërore”, dhe vetëm në gjysmën e parë të mijëvjeçarit të parë para Krishtit, Armenët shfaqen si një organizim shtetëror mbarëArmen i unifikuar.

(Historia e Armenisë, fq. 20)

II

NË VEND TË PARATHËNIES

Pikat mbi të cilat do orientohet punimi

- a. Studiues Shqiptarë dhe të huaj për afërinë ndërmjet gjuhës Shqipe dhe asaj Greke (e sotme, e vjetër dhe homerike).
- b. Studiues Shqiptarë dhe të huaj për afërinë ndërmjet gjuhës Shqipe dhe asaj Latine (Italisht, Latinisht, Etruskisht).
- c. Studiues Shqiptarë dhe të huaj për: *“Pozicioni i Shqiptarëve dhe Armenëve në Boshtin Indoeuropian të racave dhe gjuhëve dhe afërsia ndërmjet tyre”*.
- d. Studiues Shqiptarë dhe të huaj për afërinë ndërmjet gjuhës Shqipe dhe asaj Iraniane (Perse).
- e. Studiues Armenë dhe të huaj për afërinë ndërmjet gjuhës Armene dhe asaj Iraniane (Perse).
- f. Hartimi i një fjalori Pellazgjik me fjalë që i përkasin gjuhëve të boshtit Indoeuropian
 1. Shqip
 2. Armenisht
 3. Greqisht
 4. Latinisht
 5. Iranisht (Persisht)

III

SQARIM

Që një njeri i vetëm të marrë përsipër shtjellimin e kësaj teme në tërë gjerësinë dhe thellësinë e saj në formën që e parashtron këtu më sipër Z. Spiro Konda, unë mendoj që do të ishte e pamundur. Kjo është një punë që kërkon angazhimin e intelektualëve njerëzore në kohë dhe hapësirë, kërkon angazhimin e forcave fizike dhe vlerave monetare në sasi jo të pakta. Në këto kushte Shqipërisë do t'i duhej që mundësitë e veta modeste t'i bashkërendonte me të gjithë ata elemente, që janë të interesuar të ndriçojnë sa më mirë historinë e lashtë të popujve IndoEuropeanë, të cilëve ata u përkasin, pa komplekse nacionaliste.

Në këtë kuadër, mbi bazën e njohurive të përfituara nga studimet e mia, kam krijuar idenë se në lidhje me dy pikat e para:

- a. Studiues Shqiptarë dhe të huaj për afërinë ndërmjet gjuhës Shqipe dhe asaj Greke (e sotme, e vjetër dhe homerike).
- b. Studiues Shqiptarë dhe të huaj për afërinë ndërmjet gjuhës Shqipe dhe asaj Latine (Italisht, Latinisht, Etruskisht).

është bërë një punë voluminoze nga ana e studiuesve shqiptarë dhe të huaj, dhe mjaft bindëse për saktësinë e fakteve dhe thellësinë e analizave të tyre, duke çuar në argumentime dhe përfundime, që për momentin duket se nuk kanë kundërshti serioze.

Përsa i përket pikës:

- c. Studiues Shqiptarë dhe të huaj për: *“Pozicioni i Shqiptarëve dhe Armenëve në Boshtin IndoEuropean të racave dhe gjuhëve dhe afërsia ndërmjet tyre”*.

jam përpjekur ta trajtoj në librin: *“Indo-Europa; Shqiptarët dhe Armenët; Shqipja dhe Armenishtja”*, albPAPER, Tiranë 2011. Për materialin që përmban ky libër dhe për vërtetësinë e argumentimeve dhe përfundimeve në kapitujt “Interpretime”, bërë nga ana ime, do gjykojë lexuesi i interesuar për këtë temë.

Në lidhje me pikën:

- d. Studiues Shqiptarë dhe të huaj për afërinë ndërmjet gjuhës Shqipe dhe asaj Iraniane (Perse).

mendoj se një punë serioze dhe të kënaqshme paraqet vepra e autorit shqiptar Tahir N. Dizdari *“Fjalor i orientalizmeve në gjuhën shqipe”*, Mileniumi i Ri, Tiranë, 2005.

Praktikisht, për momentin, pikat (d), (e), (f), janë jashtë sferës sime të njohjes (me përjashtim të asaj pjese ku flitet për fjalorin Armenisht-Shqip dhe Shqip - Armenisht), kështu që do të isha i lumtur n.q.s. dikush dhe dikur do t'i kushtonte vëmendjen e duhur ndriçimit të kësaj pjese të historisë IndoEuropiane të Shqipërisë.

Në këtë referat i kam vënë vetes detyrë të trajtoj shkurtimisht vetëm njerën nga pikat e kësaj teme madhore, dhe pikërisht pikën (c), duke u përpjekur të bëj një përmbledhje të shkurtër të asaj ç’ka është paraqitur më gjerësisht në librin *“Indo-Europa; Shqiptarët dhe Armenët; Shqipja dhe Armenishtja”*, albPAPER, Tiranë 2011:

Studiues Shqiptarë dhe të huaj për: “Pozicioni i Shqiptarëve dhe Armenëve në Boshtin Indoeuropian të racave dhe gjuhëve dhe afërsia ndërmjet tyre”.

V.O.: Në shkrimet e mëposhtëme, në fund të paragrafit të cituar, është vënë numri i faqes nga ku është shkëputur paragrafi në fjalë në librin e autorit të origjinës apo përkthimit në Shqip. Ndërsa poshtë paragrafit në formën “IndoEuropa Fq. ...” është vendosur numri i faqes në të cilin ndodhet i cituar ky paragraf në librin: “Indo-Europa; Shqiptarët dhe Armenët; Shqipja dhe Armenishtja”, albPAPER, Tiranë 2011.

IV TEMA E REFERIMIT

“POZICIONI I SHQIPTARËVE DHE ARMENËVE
NË BOSHTIN INDOEUROPIAN TË RACAVE DHE
GJUHËVE DHE AFËRSIA NDËRMJET TYRE”

(Do punohet bazuar në librin :

“IndoEuropa: Shqiptarët dhe Armenët; Shqipja dhe Armenishtja”)

Çështja që shtrohet për t’u zgjidhur është:

ÇFARË I LIDH SHQIPTARËT DHE ARMENËT ME NJERI TJETRIN
DHE ME BASHKËSINË E POPUJVE INDOEUROPIANË?

Kam menduar ta trajtoj duke i renditur pikat e bashkimit si më poshtë:

1. Prejardhje e përbashkët Xhapatike
2. Prejardhje e përbashkët Pellazgjike
3. Pjesëmarrës të njëkohshëm në luftën e Trojës
4. Origjinat Ariane të Armenëve dhe Shqiptarëve
5. Origjinat Armene dhe Shqiptare të Etruskëve
6. Origjinat Armene dhe Shqiptare të Baskëve

7. Ngjashmëritë antropologjike ndërmjet Armenëve dhe Shqiptarëve
8. Ngjashmëritë gjuhësore ndërmjet gjuhëve Armene dhe Shqipe
9. Pema e gjuhëve IndoEuropiane

PREJARDHJE E PËRBASHKËT XHAPETIKE

Stanislao Marchiano:

“Studime filologjike zhvilluar me gjuhën Pellazgo-Albane”,
(Gent Grafik, Tiranë, 2019; botuar për herë të parë Napoli 1882)
Përkthyer nga origjinali prej: Frida Vokopola dhe Albert Gjoka

Banorët e parë të Elladës, thotë Paskida (*Shënim B.P.: shkrim i vitit 1879, në Athinë, nga Th.A.Paskida – profesor dhe deputet helen*), janë pasardhësit e Japhetit ose Giapetit, të cilët quheshin ndryshe pellazgë apo fisi Japetonid sipas Pindarit, Hesiodit dhe vetë Homerit të pavdekshëm. Ata zbritën nga troje të Azisë, kryesisht nga Kaukazi, ku ekziston një zonë e gjerë e shtrirë e quajtur Albani dhe një kalim apo grykë e quajtur “porta albane” dhe emri Albania rrjedh nga emri “Alvi/Albi” ose “Alpi”, që do të thotë “male të bardha”, i cili është emri kombëtar i Albanëve. (Fq. 43)

(IndoEuropa Fq. 83)

Spiro Konda:

“Shqiptarët dhe problemi pellazgjik”
Uegen 2011, (Botimi i parë : Tiranë 1964)

Gjuhë më të përsosura janë ato të racës Kaukaziane, që banojnë në Europë, Azi dhe Afrikë. Këtyre gjuhëve shkencëtarët-gjuhëtarët u

dhanë emrat e tre djemve të Noes, duke i quajtur Hametike, Semitike dhe *Japetike*. Popujt që flasin gjuhën *Japetike* hyjnë në racën Ariane, ose Indigjermane ose Indo-europiane. Këto gjuhë i flasin ata që banojnë në Europë, përveç Turqve, Hungarezëve, Laponëve, Finëve dhe Gaskonëve, që banojnë në Francën jugore dhe në Spanjë. Në të njëjtën familje hyjnë Indianët, Persët dhe Armenët prej popujve të Azisë.

Nuk janë ruajtur kujtime mbi vendin ku kanë jetuar bashkë popujt Arianë. Por duket se atdheu i tyre i përbashkët ka qenë Azia qendrore, aty nga veriu i Indisë. Prej këtej zunë të shkëputen dhe të drejtohen nga perëndimi disa nga këta popuj, që përbënin familjen *Japetike*. (fq. 32-33)

Origjina e Shqiptarëve, domethënë atdheu ynë i parë, gjendet po të zgjidhet më parë çështja e gjuhës; se kjo është për të gjithë karakteristika kryesore e kombësisë. (fq. 33)

Rreshtimi i gjuhëve që rreshtohen në tabelën III është bërë kështu: E para vihet mëmë e të gjithave, Japetikja; pas kësaj vjen Sanskritishtja, gjuhë e shkruar, më e vjetra nga gjuhët e tjera; pastaj vijnë Greqishtja, Latinishtja, Gjermanishtja, Anglishtja, Sllavishtja dhe Shqipja. (fq. 34)

(IndoEuropa Fq. 111-112)

3) Gjuha shqipe është më konservatore nga tërë gjuhët e krahasuara, në krahasim me gjuhën mëmë Japetike ose Sanskritike. (fq. 68)

(IndoEuropa Fq. 113)

“Në gadishullin e Ballkanit, në veri të Greqisë dhe në jug të Malit të Zi, në Shqipëri, u ruajt një gjuhë e veçantë *Japetike*, gjuha Shqipe, që rrjedh nga Ilirishtja. ... Të dhjetë gjuhët për të cilat folëm më sipër dhe të cilat janë të një fisi, domethënë, Indishtja, Iranishtja, *Armenishtja*, *Greqishtja*, *Shqipja*, Latinishtja, Italishtja, Sllavishtja, Baltishtja, Gjermanishtja dhe Keltishtja, bashkë me dialektet e tyre të shumta, formojnë një familje gjuhësore të madhe e të rëndësishme, të cilën në

krye e quajtën me emrat e dy popujve, që gjenden në dy skajet më të largëta dhe përmbledhin krejt familjen e madhe të këtyre kombeve, domethënë të Indianëve dhe Gjermanëve duke e quajtur “familje Indogjermane” (fq. 71)

(IndoEuropa Fq. 114)

Elena Kocaqi:

“Albanët”, botim i Shtëpisë Botuese “EMAL”, Korrik 2012

Nuk është rastësi që populli shqiptar i sotëm quhet me emrin më të vjetër të Europës, Alban, me të cilin janë quajtur tërë popujt e Europës së vjetër. Kështu, Britania është quajtur Albion dhe Skocia, Albani, fiset gjermane teutono – trojane janë quajtur nga Straboni me emrin Albane, në Itali trojanët ngritën qytet me emrin Alban, në Detin e Zi Skithët e quanin veten Albanë, etj... (fq.11).

Emri Albanë, sipas të gjitha burimeve historike dhe shkencore, do të thotë “*i Bardhë*”. Skithët që banonin në veri të Detit të Zi, të cilët ishin të së njëjtës racë me Ilirio – Trojanët, thonë në kronikat e tyre “*se flokët tanë bjondë na vendosën emrin Albanë*”. Në të gjithë fjalorët fjala “albino” do të thotë “njeri i bardhë”, Me një fjalë, emri Albanë me të cilin njihen shqiptarët e sotëm nga bota, ka kuptimin- *i bardhë*. (fq.12).

(IndoEuropa Fq. 195)

Elena Kocaqi

“Roli Pellazgo – Ilir në formimin e kombeve dhe gjuhëve europiane”
Botim i tretë i Shtëpisë Botuese “EMAL”.

Teoria e gjuhëve indoeuropiane është një teori që duhet rishikuar, pasi ajo është ngritur pa studjuar gjuhën Shqipe, e cila është gjuha që kanë folur edhe popujt e vjetër të Europës dhe shumë e quajnë gjuhën e racës së bardhë, asaj Japetike.

Fjalët, që gjenden sot tek gjuha Indiane dhe Iraniane, nuk janë fjalë,

që gjenden nga gjuhët Europiane me këto gjuhë, por gjenden midis Shqipes dhe këtyre gjuhëve. (fq. 227).

(IndoEuropa Fq. 198)

Elena Kocaqi:

“Shqipja – çelsi i gjuhëve Indoeuropiane”
(botim i Shtëpisë Botuese “EMAL”).

Gjuha Shqipe është më afër nga të gjitha gjuhët me gjuhën mëmë *Japetike*, ose me gjuhën origjinale të popullsisë së racës së bardhë. (fq.9)

(IndoEuropa Fq. 199)

Artak Movsisjan:

“Historia e Armenisë”,
Botuar: “albPAPER”, Tiranë, 2019
Përkthyer nga origjinali prej: Berzh Piranjani

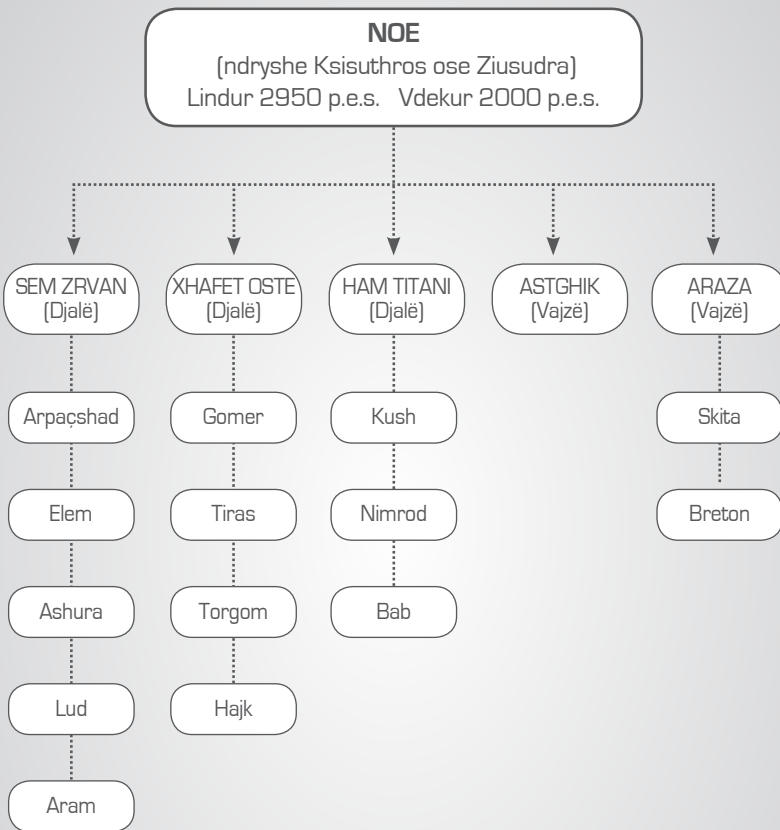
Në vitin 301, kur Krishterimi u deklarua besim shtetëror brenda Armenisë, çdo besim tjetër i mëparshëm u ndalua ose ju përshtat botkuptimit Kristian. Sipas Biblës, në librin e parë mbi Gjenezën (lindjen e gjërave), të gjithë kombet e kanë prejardhjen nga tre bijtë e Noes: *Japeti*, Kami dhe Semi. Në këto kushte, legjenda Armene e periudhës së paraKrishterimit ju përshtat Librit të Shenjtë, Biblës. U krijua një legjendë e re, sipas së cilës Patriarku Hajk i përkiste grupit të pasardhësve të *Japetit*, djalit të Noes dhe ishte i biri i Patriarkut Torkom. (Torkomi sipas Biblës paraqitet si paraardhës i famshëm i Shtëpisë (Familjes) Torkom dhe një nga Patriarkët më të vjetër, që kanë kontribuar në formimin e shtetit Armen. Shtëpia e Torkomëve është zbuluar në zonën e pellgut të sipërm të lumit Eufrat dhe përmendet deri në shekujt 20 – 18 para Krishtit). Prej këtej rrjedhin edhe emrat e përmendur në burimet e shkruara të shekujve të Mesjetës, që i atribuohen kombit Armen si: “Pasardhësit e *Japetit*”, “Pasardhësit e Torkomit”, “Kombi i Torkomit”.

(IndoEuropa Fq. 268)

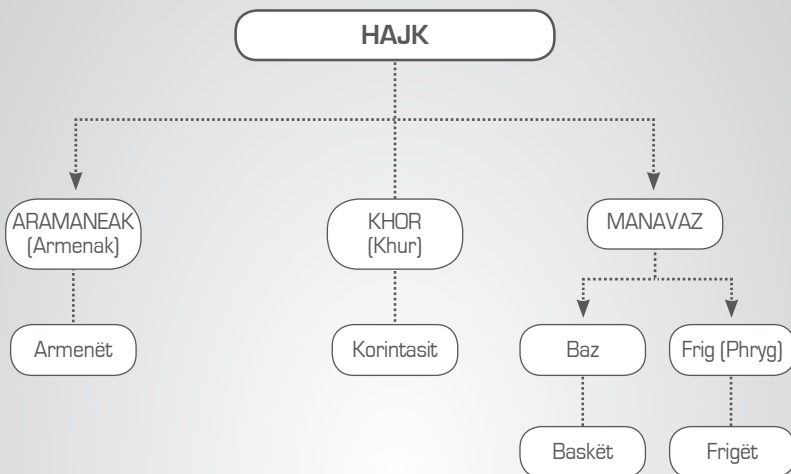
INTERPRETIMI SKEMATIK
I PEMËS GJENALOGJIKE TË NOES
SIPAS LIBRIT
“HISTORIA E HAJKUT DHE BEL NIMRODIT”

me autor
Garegin Nalbandian

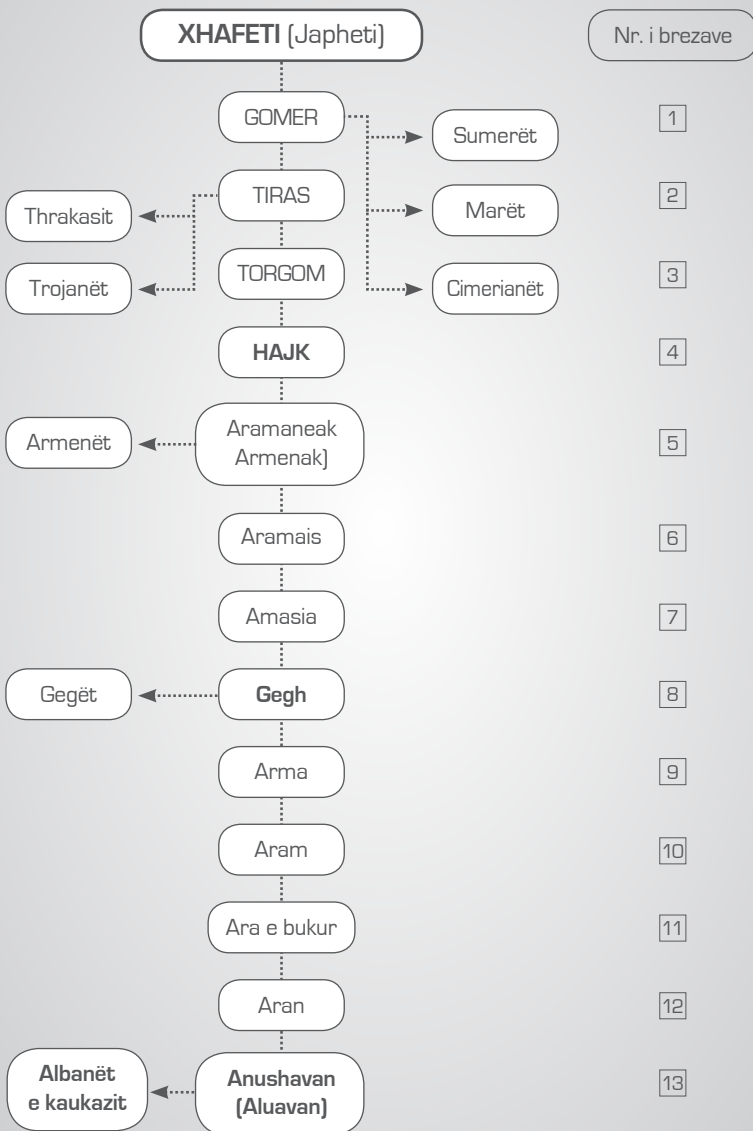
PEMA GJENEALOGJIKE E NOES

PEMA GJENEALOGJIKE E HAJKUT dhe fiset e prejardhura prej tyre

GJENEALOGJIA E FISIT XHAFETIK (JAPHETIK)

PREJARDHJE E PËRBASHKËT PELLAZGJIKE

Johann Thunmann:

“Historia dhe gjuha e Shqiptarëve dhe Vllehëve”

Pjesë e librit: “Studime mbi historinë e popujve të Europës Lindore”
Leipzig 1774

Përkthyer nga origjinali prej: Frida Vokopola dhe Albert Gjoka
Gent Grafik, 2018

Plinio i vjetri në librin e tretë shkruan: “Në periudhat antike, *Pellazgët* shtynë më tej Umbrët (Umbri), ndërsa këta të fundit Lidët (Lidy), nga mbreti i të cilëve u quajtën “Tyrreni” dhe më pas ata, për traditën e sakrifkimit, u quajtën Tusci/Tuski. Në Enciklopedinë gjermane të viteve 1880-1890 shkruhet: “Shqiptarët janë një nga popujt më të vjetër, ku tashmë është e sigurtë, pa asnjë dyshim, që janë pasardhësit e drejtpërdrejtë të *Pellazgëve* të vjetër”. (Fq. 219-220)

(IndoEuropa Fq. 22-23)

DR. JUR. Johan Georg von Hahn:

“STUDIME SHQIPTARE”

Përktheu nga gjermanishtja: Veniamin Dashi dhe Afrim Koçi
Instituti i Dialogut & Komunikimit

Botuar për herë të parë nën titullin: “Albanesische Studien”, Jena, 1854

Shënim B.P.: Në parathënien e veprës, duke ju referuar vetvetes, Hahn thotë:

“... Për të, përgjithësisht, *pellazgjishtja* dhe helenikja janë të shkrija kaq ngushtësisht, sa njera mund të ndahet vetëm në kurriz të tjetrës dhe ai pohon se ndodhet në pozitën e atyre , për të cilët *pellazgët* janë të pakapshëm, sepse sa më shumë prova gjenden për ta, aq më shumë davariten helenët, aq më e errët bëhet pyetja: *Kush ishin ata? Dhe nga erdhën?* Gati-gati duket sikur vetë Herodoti këto pyetje ka bërë, kur thotë: “e ndarë nga *pellazgjishtja* dhe në vetvete e dobët është dega Helene; nga fillesa të vogla, falë vërshimeve të fiseve të shumta barbare, ajo më vonë u bë një masë e madhe popujsh. Përkundrazi, për mendimin tim, populli *pellazg*, si një popull barbar, nuk ka njohur kurrë ndonjë rritje të ndjeshme.” (Fq. 8)

(IndoEuropa Fq. 31)

Tezat tona (në zberthim të faktorit të dytë: *Shënim B.P.*) janë këto: Epirotët dhe Maqedonasit edhe në kohën e Strabonit kanë qenë jogrekë, ose barbarë.

Epirotët, Maqedonasit dhe Ilirët janë farefis.

Kemi shumë shenja që Epirotët dhe Maqedonasit përbanin thelbin e popullit tireno-*pellazg*; fiset ma në skaj të këtij populli kanë luejtë rol në historinë e Italisë dhe të Trakisë.

Ilirët = *Pellazgët* në kuptimin ma të gjanë

(Fq. 291)

(IndoEuropa Fq. 33)

Një tjetër provë që dardanët dhe trojanët e Azisë së Vogël janë *pellazgë*, kemi tek të gjithë emrat e përveçëm, që gjinden tek ata edhe tek maqedonasit dhe epirotët, si Aleksandër, Kasandër, Hektor, etj. Ma në fund po përmendim këtu edhe shënimin e Strabonit që trakasit dhe trojanët kanë shumë emna të përbashkët¹⁶³.

(IndoEuropa Fq. 36)

..., sepse Straboni shkruen kështu: “Disa të tjerë thonë se së bashku me Antenorin shpëtuan nga lufta trojane edhe disa henetas nga Paflagonia dhe mendimi aq i përhapun asht ky, që enetët kanë qenë ma i madhi fis i paflagonasve. Mbas pushtimit të Trojës ata shkuan në Traki dhe ma në fund, tue shetitë andej-këndeje, zunë vend në Enetikën e sotme. Disa thonë se Antenori dhe i biri i tij muerrën pjesë në këtë udhëtim dhe u ngulën në skajin e Adriatikut”, ma në fund “Antenori dhe djemtë e tij, bashkë me enetët që kishin teprue, shkuen në Traki dhe prej këndeje u nisën për në Enetikën e Adriatikut¹⁷⁴”. Por Antenori dhe Enea kanë qenë dardanas dhe dardanasit e vjetër, që banonin në fushën e Kosovës në Mezinë e Sipërme, të cilët Grekët nuk i njifnin, mund të ndërmjetësonin marrëdhëniet nëpër tokë në mes të venetasve ilirë dhe dardanasve të Azisë së Vogël. Po të pranojmë që dardanët dhe henetët kanë imigruë së bashku dhe që në Azi të Vogël ishin fqinj, atëhere mund të spjegojmë shumë lehtë ekzistencën e zakoneve asyriane¹⁷⁵ tek henetët e Adriatikut, pa dyshue aspak ndaj origjinës ilire të fisit. Sepse kultet e tyre tregojnë se janë *pellazgë*: (Fq. 322)

(IndoEuropa Fq. 37)

Po i japim fund kësaj kaptine, tue qenë të bindun se lidhjet në mes shqipes dhe emnave ma të vjetër të perëndive të Greqisë që zbuluem, janë dëshmia ma e fortë që shqiptarët e sotëm janë *pellazgë*. (Fq. 343)

(IndoEuropa Fq. 40)

Jani Vreto:

“Vepra të Zgjedhura”

Mbledhur dhe përgatitur nga Alfred Uçi
Shtypshkronja “8 Nëntori”, Tiranë 1973

Gjithë gojëdhanat mitologjike e të dyshimta provojnë ekzistencën e fiseve dhe dialekteve të afërta midis tyre, që përmbledheshin nën emrin e *pellazgëve*. Nga këto, një pjesë, që u përzie me kolonë të qytetëruar

të ardhur nga Egjypti e Finikia, dhe që shkroi e kultivoi dialektin e vet, u ndriçua, u qytetërua e u quajt komb Grek. (Fq. 217)

Shënim B.P.: (Marrë nga artikulli “Apollogjia”, me nëntitull “Apologjia kundër artikullit ‘Epiri, djep i helenizmit, Shqipëri!!!’ “) (shih Fq. 175-228)

(IndoEuropa Fq. 60)

Wilhelm Obermüller:

“Popujt e Alpeve”, (Titanët, Gjigantët, Albanët, Napoletanët, Katët, Skotët, Shvabët, Zvicëranët dhe Tirolezët), Vienë 1874

Përkthyer nga origjinali prej: Albert Gjoka dhe Frida Vokopola Shtypshkronja “TURDIU”, Tiranë, 2019

Pushtimi jonik apo *pellazg* në Greqi ndodhi vetëm 100 vjet pas shkatërrimit të Trojës, pra, nga vitet 1000 apo 1100 para Krishtit. Ata u thyen atje nga dorët, të cilët nën udhëheqjen e bijve të Herkultit pushtuan pjesën juglindore të Peloponezit dhe u ngushtuan nga Sparta, për shkak të jonëve *pellazgë* të Atikës, Akaisë në gjirin e Lepantos dhe të Arkadisë, dhe pjesërisht ata u shpërngulën për t’u vendosur në Azinë e Vogël. Më pas nëpërmjet dorëve, “gjigantët” u rikthyen në pjesën më të madhe të territorit të tyre dhe në ato troje albanët kanë epërsi etnike ende sot e kësaj dite, ... (Fq. 4-5)

Pellazgët titanë i përkisnin racës ariane dhe, siç e thamë më lart, përbënë fisin kryesor të jonëve, arkadëve dhe akejve, sikurse edhe në krijimin e Greqisë klasike. Ndërkaq, në periudhën pas rënies së Trojës, lidët vunë në kontroll detin, dhe këta “lidë” apo “tyrrenë” konsiderohen si *pellazgë*, për më tepër, edhe emri i tyre nuk do të thotë gjë tjetër veçse “lundrimtar”, gjë që në kohët e lashta bëri që ata të ngatërroheshin me *pellazgët* edhe më të hershëm të Kretës. (Fq. 5)

(IndoEuropa Fq. 73)

Ndërsa ndryshe ndodh me tregimet ku grekët e lidhin lindjen e perëndive dhe heronjve të tyre me këto tradita të vjetra afrikane; në rradhë të parë, në to shihet kudo tendenca për t'i helenizuar titanët dhe për ta vendosur origjinën e tyre në tokë të huaj, edhe pse emigrimi i *pellazgëve* të ardhur nga deti dhe i helenëve të ardhur nga toka, të cilët ishin të emigruar nga Veriu, nuk ka asnjë dyshim, gjë që çoi atëhere edhe në mbërritjen e perëndive të huaja. Vetëm *gegët ose gjigantët* mund të shihen si autoktonët e vërtetë të Greqisë; megjithatë, ata u vendosën atje përpara titanëve, mirëpo ne nuk e njohim mitologjinë e gjigantëve, e cila ndoshta duhet të jetë krijuar fillimisht në gojëdhënat e albanëve të Veriut dhe për këtë gjenden shumë shkrime në veprën kryesore të J. G. von Hahn-it.

Një vlerë të veçantë historike kanë pikërisht gojëdhënat kreteze, ...
Gojëdhëna e Kretës lidhet shumë me atë libiane, ... (Fq. 18-19)
(IndoEuropa Fq. 74)

Stanislao Marchiano:

“Studime filologjike zhvilluar me gjuhën Pellazgo-Albane”,
(Gent Grafik, Tiranë, 2019; botuar për herë të parë Napoli 1882)
Përkthyer nga origjinali prej: Frida Vokopola dhe Albert Gjoka

Pastaj i përqëndrova studimet e mia në origjinën e albanëve, e cila përkonte me atë të *pellazgëve*, e mbështjellë në terrin e shekujve, për të cilën si studiuesit e lashtë, ashtu edhe ata modernë kanë mbajtur një heshtje kaq të thellë. (Fq. 5)

..., duke kërkuar në faqet e kësaj apo asaj historie, arrita të mblidhja të dhëna e të kuptoja se populli i madh i quajtur fisi *Japhet*, ardhur nga trojet e pafundme të Kaukazit¹, i konsideruar me vendim hyjnor si djepi i njerëzimit dhe që u vendos në zonat e Europës, nuk ishte veçse populli *pellazgo-alban*. (Fq. 6)

Shënim F. V.&A.GJ.: Në faqen 6 autori shkruan për albanët e Azisë së Vogël të zonës së Kaukazit, ku mali i Kaukazit quhej edhe mali Alban. (shih shënime të përkthyesve, Fq. 258)

(IndoEuropa Fq. 80)

Gjuha *pellazgo-albane*, edhe pse primitive, u bindet gjithnjë të njëjtave rregulla si të gjitha gjuhët e botës dhe ka të njëjtat marrëdhënie, që kanë edhe gjuhët e tjera. Nëpërmjet studimeve tona për çështjet orientale të studiuesve të vjetër dhe në dritën e traditave më të hershme, kemi zbuluar dhe mësuar se banorët e parë të rajonit të Kaukazit, Jonit aziatik dhe Frigisë, nuk ishin veçse të ashtuquajturit *pellazgo-albanë* dhe *pellazgo-albanë* ishin edhe ata popuj, që shumë shekuj para luftës së Trojës u larguan nga Azia dhe emigruan në troje të ndryshme të Europës, siç tregohet nga vetë Homeri tek Iliada.

(IndoEuropa Fq. 80-81)

Banorët e parë të Elladës, thotë Paskida (*Shënim B.P.*: shkrim i vitit 1879, në Athinë, nga Th.A.Paskida – profesor dhe deputet helen), janë pasardhësit e Japhetit ose Giapetit, të cilët quheshin ndryshe *pellazgë* apo fisi Japetonid sipas Pindarit, Hesiodit dhe vetë Homerit të pavdekshëm. Ata zbritën nga troje të Azisë, kryesisht nga Kaukazi, ku ekziston një zonë e gjerë e shtrirë e quajtur Albani dhe një kalim apo grykë e quajtur “porta albane” dhe emri Albania rrjedh nga emri “Alvi/Albi” ose “Alpi”, që do të thotë “male të bardha”, i cili është emri kombëtar i Albanëve. (Fq. 43)

(IndoEuropa Fq. 83)

Nuk na habit aspak fakti sesi albanët e Kaukazit apo banorët e Alpeve të bardha të Kaukazit në periudhat parahistorike humbën emrin e tyre kombëtar dhe në vend të tij morën emrin “pellazgë”, ... (Fq. 81)

(IndoEuropa Fq. 85)

... Duhet thënë gjithashtu se asnjë autor i vjetër nuk ka përmendur një komb pellazg në Azi dhe ata që kanë shkruar për pellazgët dhe ua vënë këtë emër popujve të Azisë, janë të gjithë autorë që i përkasin periudhës pas pushtimeve të Kadmit në Europë.

Gjithashtu, nuk mund të shpjegohen fjalët e Homerit tek Iliada, pra, që “pellazgët e Europës u përballën në luftën e Trojës me pellazgët e Azisë”, ndërkohë që as në Azi dhe as në Europë, në asnjë kohë nuk ka pasur një komb, një mbretëri apo perandori të quajtur pellazgj, popujt e së cilës të jenë quajtur pellazgë, njëlloj si popujt e Ruisë janë quajtur rusë, të Francës janë quajtur francezë, ... (Fq. 114)

(IndoEuropa Fq. 85)

Popujt jafetë të Kaukazit, të cilët, sipas nesh, janë thjesht pellazgo-albanë, ... (Fq. 136)

(IndoEuropa Fq. 89)

Eduard Shneider:

“Pellazgët e pasardhësit e tyre”, përkthyer e paraqitur nga Lek Pervizi, botuar nga I.H.P.V.K.A, Tiranë, 2009. (botuar për herë të parë: Dhjetor 1893, Kostantinopojë)

Shënim B.P.: Në parathënien e këtij libri, të shkruar nga Lek Pervizi, ky i fundit thekson:

Autori (Eduard Shnaider) mbështetet mbi banorët e Mirditës, sepse autori i konsideron ata si trashëguesit më të afërt të *Pellazgëve*.

(IndoEuropa Fq. 91)

Sir Patrick Colquhoun & Vaso Pasha

“Pellazgët. Pasardhësit e tyre të sotëm dhe origjina pellazge e poemave të Homerit”; Botime Artini, Prishtinë 2017

Teoria, që pranohet më gjerësisht nga etnologët e sotëm, *e nxjerr prejardhjen e fisit të Pellazgëve*, përveç qendrës së tyre më të lashtë, nga zona malore e Armenisë: ..

(IndoEuropa Fq. 96)

Shaban Demiraj:

“Epiri, Pellazgët, Etruskët dhe Shqiptarët”
Akademia e Shkencave e Shqipërisë, INFBOTUES, Tiranë 2008.

Ajo (Gjuha *Pellazge – Shënim B.P.*), si në Armenishte, i ka çaspiruar bashkëtingëlloret mbylltore të zëshme të aspiruara dhe mbylltoret e zëshme i ka shndrruar në të pazëshme, kurse mbylltoret e pazëshme i ka kthyer në të aspiruara. “*Pellazgjishtja* jep vetëm një shembull të një Indoeuropianishteje të pazëshme të aspiruar: *th*, e cila ruhet si e tillë ashtu si në Armenishte” (po aty fq.13 - e ka fjalën për veprën “Le Pelasgique” të Van Vindekens – *Shënim B.P.*). (fq. 32)

(IndoEuropa Fq. 123)

Robert D’Angely:

“ENIGMA, nga pellazgët tek shqiptarët”
Botimet TOENA”, Tiranë, 1998.

Veç kësaj, mbishkrimet Asirase na mësojnë se Kilikiasit, Likaonët dhe Likiasit, popuj të Azisë së Vogël, një pjesë e të cilëve zbarkoi gjithashtu në Kretë dhe Greqi me emrin *Pellazgë*, janë popuj Hittitë. Si rrjedhim, Hittitët dhe *Pellazgët* nuk janë gjë tjetër, veçse i njëjti popull me dy emërtime të ndryshme, gjë që gjithnjë ka qenë e zakonshme. (fq. 172-173).

Pra nga njera anë Hittitët e Armenisë afrohen – gjeografikisht dhe gjuhësisht të paktën – me Albanët e Kaukazit, dhe nga ana tjetër, Eteokretasit ose Hittitët kretas afrohen me Albanët e Ilirisë së lashtë, d.m.th. me Shqiptarët e sotëm. (fq. 174).

(IndoEuropa Fq. 128)

Robert Ellis:

“The Armenian Origin of the Etruscans”. 1861
(botuar për herë të parë: 1861)

Pellagët

(R. Ellis, Fq. 175 - 179)

Është përmendur në fillim që *Etruskët*, sipas tregimeve të të lashtëve, ka shumë të ngjarë të kenë qenë të lidhur me dy kombe: me Lidianët dhe *Pellagët*. Gjurmimi i këtyre afërsive të para dhe e pasojave, që rrjedhin si rezultat i deduksioneve mbi to, është ajo që na ka çuar deri në këtë pikë, dhe na ka çuar në përfundimin që të përdorim supozimin e afërsisë së *Etruskëve* me Lidianët, të njëjës prej familjeve më të mëdha të grupit *Arian*, një familje, degët e së cilës flisnin dialekte të ngjashme (farefisnore, të afërta) me atë *Armene*, që tashmë është i vetmi dialekt i gjallë (i mbijetuar) i kësaj familjeje, që në kohët e lashta shtrihej nga Armenia në Etruri. Nëqoftëse kjo është e vërtetë, dhe nëqoftëse *Etruskët*, njëkohësisht janë të afërm me Pellagët, *atëhere Pellagët duhet të jenë pjesë e kësaj familjeje, dhe po në të njëjtën mënyrë duhet të jenë të lidhur me Armenët.*

(IndoEuropa Fq. 51)

PJESËMARRËS TË NJËKOHSHËM
NË LUFTËN E TROJËS

NAIM FRASHËRI:

“Iliadhë e Omirit”

Nxjerrë nga libri:

Homeri: “Iliada”; Kënga e parë: “Lufta e Bretkosave me minjtë”

Botim i Argeta-LGM, Tiranë, 2002

Parathënie shkruar nga: Naim Frashëri

Homeri ka shkruar dy vjersha të gjata: nga ato njëra tregon luftën e *Trojës* dhe titullohet “Iliada”, se qytet i *Trojës* quhej edhe Ilo, prandaj sipas këtij emri e emërtuan këtë vjershë “Iliada”. (Fq. 3)

Iliada tregon, siç thamë, Luftën e *Trojës*, apo, siç thonë disa, luftërat e bëra në mes të *pellasgëve*, se gjithë ata kombe ishin nga *pellasgët*, apo, siç thonë të tjerët, luftërat e përherëshme ndërmjet Azisë dhe Evropës. Tri herë e kanë shpëtuar nga Azia Evropën shqiptarët: Akileu mundi Trojanët, Aleksandri i Madh persianët, Skënderbeu turqit. (Fq. 6)

(IndoEuropa Fq. 68)

Thonë se Homeri rronte njëmijë vjet përpara Krishtit dhe lufta e *Trojës* që bërë dyqint vjet përpara Homerit.

Edhe mëmëdheu i Homerit nuk dihet mirë, po thonë më tepër se ish nga Smirna. (Fq. 6-7)

(IndoEuropa Fq. 69)

Stanislao Marchiano:

“Studime filologjike zhvilluar me gjuhën Pellazgo-Albane”,
(Gent Grafik, Tiranë, 2019; botuar për herë të parë Napoli 1882)
Përkthyer nga origjinali prej: Frida Vokopola dhe Albert Gjoka

Nëpërmjet studimeve tona për çështjet orientale të studiuesve të vjetër dhe në dritën e traditave më të hershme, kemi zbuluar dhe mësuar se banorët e parë të rajonit të Kaukazit, Jonit aziatik dhe Frigisë, nuk ishin veçse të ashtuquajturit pellazgo-albanë dhe pellazgo-albanë ishin edhe ata popuj, që shumë shekuj para luftës së *Trojës* u larguan nga Azia dhe emigruan në troje të ndryshme të Europës, siç tregohet nga vetë Homeri tek Iliada. (Fq. 16-17)

(IndoEuropa Fq. 80-81)

Gjithashtu, nuk mund të shpjegohen fjalët e Homerit tek Iliada, pra, që “*pellazgët e Europës u përballën në luftën e Trojës me pellazgët e Azisë*”, ndërkohë që as në Azi dhe as në Europë, në asnjë kohë nuk ka pasur një komb, një mbretëri apo perandori të quajtur pellazgj, popujt e së cilës të jenë quajtur pellazgë, njëlloj si popujt e Ruisë janë quajtur rusë, të Francës janë quajtur francezë, ... (Fq. 114)

(IndoEuropa Fq. 86)

Peza, Luftulla & Liljana:

“Gjuhët e Lashta të Ballkanit dhe Anadollit dhe familja Pellazgjike e gjuhëve”. Geer, Tiranë 2018

Thraka dhe Thrakët përmenden në Iliasit e Homerit dhe në luftën e *Trojës*, se kanë qenë aleatë të *Trojanëve*, farefis të një gjaku dhe flisnin të njëjtën gjuhë. (fq. 137)

(IndoEuropa Fq. 212)

Vahan Setian

Nxjerrë dhe përkthyer nga libri “Armenian Origins of Basque”, i Vahan Setyan, *The Linguistic Verdict*, 2017

Shënim: Sot ky libër ndodhet i botuar edhe në gjuhë Shqipe nën titullin: “Origjinat Armene të Baskëve”, i Vahan Setyan, përkthyer dhe përshtatur nga botimi në gjuhën Angleze nga Berzh Piranjani

Botuar: albPAPER, Tiranë, 2020

Për shembull, Fransis Hjut (Francis Hewitt) shpalli se “ishin migrantët nga Armenia ata, që sollën verën (pijen e verës) nëpërmjet anijeve Thrake tek Grekët në Trojë”, duke vënë në dukje se e ashtuquajtura “Goinos” në gjuhën Frige, “Ganos” në gjuhën Thrake, “Vinum” në gjuhën Latine, dhe së fundmi “Wine” në gjuhën Angleze, rrjedh nga fjala Armene “Gini = verë”, dhe se Asirianët ishin të parët, që zbuluan prodhimin e verës prej Armenëve. (Fq. 48) (V. Setian)

(IndoEuropa Fq. 263)

Garegin D. Nalbandian:

“Legjenda e Hajkut dhe Bel Nimrodit”

albPAPER, Tiranë, 2020

Gjatë luftës së *Trojës*, Paflagonët, Gargareanët dhe Amazonët, si edhe Armenët dhe Frigët, Thrakasit dhe Palasgianët, si edhe Arianët të tjerë luftuan përkrah *Trojanëve* kundër Grekëve Akeanë (Akej), Spartanëve dhe Grekëve të tjerë. (Fq. 155)

(IndoEuropa Fq. 285)

ORIGJINAT ARIANE TË ARMENËVE DHE SHQIPTARËVE

Robert Ellis:

“The Armenian origin of the Etruscans”. 1861 (botuar për herë të parë: 1861)

Pellagët (R. Ellis, Fq. 175 - 179)

(Përktheu nga Anglishtja Berzh Piranjani)

Është përmendur në fillim që Etruskët, sipas tregimeve të të lashtëve, ka shumë të ngjarë të kenë qenë të lidhur me dy kombe: me Lidianët dhe Pellagët. Gjurmimi i këtyre afërsive të para dhe e pasojave, që rrjedhin si rezultat i deduksioneve mbi to, është ajo që na ka çuar deri në këtë pikë, dhe na ka çuar në përfundimin që të përdorim supozimin e afërsisë së Etruskëve me Lidianët, të njëjës prej familjeve më të mëdha të grupit Arian, një familje, degët e së cilës flisnin dialekte të ngjashme (farefisnore, të afërta) me atë Armene, që tashmë është i vetmi dialekt i gjallë (i mbijetuar) i kësaj familjeje, që në kohët e lashta shtrihej nga Armenia në Etruri. Nëqoftëse kjo është e vërtetë, dhe nëqoftëse Etruskët, njëkohësisht janë të afërm me Pellagët, *atëhere Pellagët duhet të jenë pjesë e kësaj familjeje, dhe po në të njëjtën mënyrë duhet të jenë të lidhur me Armenët.*

(IndoEuropa Fq. 51)

Origjina Armene e Etruskëve

(R. Ellis, Fq. 1-11)

(Përktheu nga Anglishtja Berzh Piranjani)

Raca Indo-Gjermanike, ose, duke përdorur tashmë termin e mirënjohur dhe më të shkurtër, raca Ariane, mund të ndahet në dy grupe të mëdha: Arianët e Veriut ose Arianët Europianë, dhe Arianët e Jugut ose Arianët Aziatikë. Duke marrë për bazë gjuhën dhe duke pasë numër të vogël antarësh, *Arianët Europianë janë nënndarë në tre degë të mëdha: dega Latine, Gjermane dhe Sllave*. Por gjuha Latine është një gjuhë e ndërfutur (intrusive), që rrjedh nga një qytet i vetëm ose nga një distrikt shumë i vogël dhe duke u shpërndarë nëpër shtete të tjerë, kryesisht të pushtuar nga Keltët, të cilët janë gjithashtu Arianë. Kështu që, të tri këto degë të mëdha të Arianëve Europianë, duke u nisur nga pikëpamja etnike, do të quheshin Keltët, Gjermanët dhe Sllavët.

Në mënyrë të ngjashme, Arianët e Jugut ose Arianët Aziatikë do të ndaheshin në tri degë kryesore: Armenët, Persianët dhe Indianët. Kurdët dhe Afganët janë të një rëndësie etnike më të vogël. Armenët, ashtu si edhe Keltët, tashmë janë në një numër të vogël. *Unë do të përpiqem të provoj që raca, të cilës ata i përkasin, dikur shtrihej në një territor shumë më të madh, dhe shtrihej në drejtim të perëndimit nga Armenia në Itali nën emrin e Frigëve (Phrygians), Thrakëve, Pellagëve, Etruskëve e të tjerë si këta*.

Të vetmit antarë të grupit të Arianëve, me të cilët unë do të merrem, do të jenë Thrakët, d.m.th. raca, pjesë e së cilës janë edhe Armenët, si edhe Keltët: ose me degën perëndimore të Arianëve të Veriut, dhe degën perëndimore të Arianëve të Jugut. Këto dy degë, duke gjykuar nga pozicioni i tyre, duhet të kenë qenë banorët e parë në Europë nga ndarjet të cilave u përkasin. Unë mendoj që, Keltët kanë hyrë në Europë kryesisht nëpërmjet Skithisë ose Rusisë; ndërsa Thrakët, të paktën kryesisht, nëpërmjet Azisë së Vogël dhe Turqisë. Pasi kishin hyrë në Europë, një pjesë e Keltëve do të jenë drejtuar për nga Jug-Perëndimi, dhe duhet të jenë vendosur përfundimisht

në Itali. Kësaj dege duhet t'i kenë përkatur edhe banorët e Umbrias, për të cilët nga disa thuhet që të kenë qenë degë e Keltëve të vjetër, d.m.th., e Keltëve, që ndodheshin në Itali përpara invazionit Kelt, i cili përfundimisht përfundoi me pushtimin e Romës. Thrakët, nga ana tjetër, duke përparuar në drejtim të Perëndimit dhe Veri – Perëndimit nga Azia e Vogël, do të formonin popullimin original *Arian* në Turqi dhe Greqi, do të vinin në kontakt me Keltët përgjatë vijës kufitare të Dakias (Dacia), Pannonias, Norikumit dhe Retias (Rhaetias), dhe do të kalonin në Itali, kryesisht nën emrin e Tirrenianëve (Tyrrhenians) në një periudhë, që pason datën e ngulimeve Kelte në këtë gadishull.

Por duhet të kenë qenë dy raca në Europë përpara ardhjes së ndonjerit prej banorëve *Arianë*. Një prej këtyre racave duhet të ketë qenë raca Baske ose Iberike, me të cilën unë do të merrem vetëm fare pak. Nëqoftëse ka pasur një racë jo Baske në Europë, dhe më e hershme se e Keltëve, nga kjo rrjedh direkt në rrugë etnologjike, që kjo racë duhet të ketë qenë raca Fin.

(IndoEuropa Fq. 231-233)

Ka mundësi, që tashmë të kemi arritur te emri i familjes së madhe, të cilës i përkasin Etruskët, d.m.th. Thrakës. Pasi Thrakët nuk janë një tribu apo popull i vetëm. Emri, ashtu si edhe ai i Keltëve apo Gjermanëve, përshkruan një prej familjeve *Ariane*, e cila, sipas Herodotit, është raca me numrin më të madh të njerëzve pas asaj Indiane. Thrakët, ka shumë të ngjarë, mund të kenë lëvizur nga kufijtë me Median për në Itali dhe në Alpe, dhe mund të kenë përfshirë edhe Armenët në Lindje dhe Retianët (Rhaetians) dhe Etruskët në perëndim. Sa paraqitet më poshtë, janë treguesit kryesorë të një zinxhiri kombesh të afërm brenda këtyre kufijve, të cilin të lashtët kanë arritur ta transmetojnë deri tek neve.

(IndoEuropa Fq. 235)

Gjuha Armene qëndron e vetme, një degë e shquar e grupit Arian, dhe e konsideruar me një individualitet të tillë të theksuar sa që ka çuar shumë studjues të mendojnë për të si një formë e izoluar të foluri dhe ta përjashtojnë atë nga grupi i Arianëve.

(IndoEuropa Fq. 242)

Wilhelm Obermüller:

“Popujt e Alpeve”, (Titanët, Gjigantët, Albanët, Napoletanët, Katët, Skotët, Shvabët, Zvicëranët dhe Tirolezët), Vienë 1874

Përkthyer nga origjinali prej: Albert Gjoka dhe Frida Vokopola
Shtypshkronja “TURDIU”, Tiranë, 2019

Kësisoj nuk mbetet gjë tjetër veçse të shihen ata që grekët i quanin “gjigantë” dhe “titanë”. Në legjendat poetike, gjigantët paraqiten si paraardhësit e gegëve të sotëm në Albani dhe titanët si popull *Arian*, të cilët nën udhëheqjen e Kronosit dhe Zeusit, duke u nisur nga Sicilia dhe Kreta, që fillimisht banoreshin nga gjigantët, pushtuan pjesën jugore të Italisë dhe Greqisë, dhe banorët e vjetër, pra, autoktonët e vërtetë, gegët, u detyruan të zmbropseshin. Ndërkaq ata konsiderohen si albanë deri në ditët e sotme. Banorët e pjesës veriore të vendit, me shtate të tilla të bukura, të gjata e të forta, mbajnë ende sot emrin “gegë” dhe Straboni përmend në librin IV, kapitulli 6 edhe “kuajt gegë” në Liguria. (Fq. VII)

(IndoEuropa Fq. 71-72)

... Ende sot e kësaj dite albanët flasin një dialekt të pakuptueshëm të titanëve të huaj, i cili, megjithë përzierjen e tij me shumë fjalë greke (pra, titane) dhe latine, nuk mund të konsiderohet si një gjuhë *Ariane apo Indo-gjermanike*; ajo është gjuha autoktone e jugut të Europës, pra e pavarur nga gjuha *Ariane*, ashtu si edhe gjuhët e baskëve dhe turqve. (Fq. VIII)

Pasardhësit e gjigantëve të vjetër janë dëshmi e gjallë edhe në zonat

malore të Skocisë, në gadishullin e Krimesë, në Kaukaz, në Kanaan dhe në pjesë të veçanta të Azisë së Vogël, sikurse edhe në zonën e Rodit; edhe e tërë Panonia apo Hungaria ishte e sunduar nga një nga popujt e këtij fisi, që këtu u quajtën ilirë. (Fq. 2)

(IndoEuropa Fq. 72)

Pellazgët titanë i përkisnin *racës Ariane* dhe, siç e thamë më lart, përbënë fisin kryesor të jonëve, arkadëve dhe akejve, sikurse edhe në krijimin e Greqisë klasike

(IndoEuropa Fq. 73)

Gjuha e gegëve, ashtu si edhe ajo e toskëve, në themel të saj nuk është *gjuhë "ariane"*, por megjithatë ajo është aq e ndryshuar, saqë vetëm nëpërmjet një ndryshimi fare të vogël do të bënte të mundur krijimin e një identiteti. Kohët e fundit, metoda e zhvendosjes dhe ndryshimit ka shkuar deri në kufirin maksimal të ushtrimit gjuhësor, kështu që në fund të gjitha gjuhët e botës duhet të kenë dalë nga një formë e vetme e lashtë, sigurisht në mënyrë të tillë që nga forma e vjetër nuk na mbetet "as mishi, as kocka" dhe as ndonjë gjurmë, kështu që unë besoj se do të jetë më e këshillueshme që gjuhën shqipe, ashtu si edhe atë baske, ta pranojmë si një gjuhë të lashtë dhe të pavarur, e cila, e përzier me shumë fjalë të *gjuhës Ariane* apo sanskrite, në origjinën e saj ishte autoktone. (Fq. 28)

(IndoEuropa Fq. 75)

Eduard Shneider:

"Pellazgët e pasardhësit e tyre", përkthyer e paraqitur nga Lek Pervizi, botuar nga I.H.P.V.K.A, Tiranë, 2009. (botuar për herë të parë: Dhjetor 1893, Kostantinopojë)

Emigrimi i Pellasgëve drejt Lindjes ka ndodhur për shkak të zbritjes

së akullnajave në Europën veriore (10 000 vjet para Krishtit). Pastaj janë rikthyer përsëri në Europë, me emrin *Arianë*, sepse në rrëzë të Kaukazit në veri të Persisë ishte zhvilluar një qytetërim *Arian-Pellasgjik*. Ky rikthim është konsideruar si i një populli Indo-Europian, teori që po bie poshtë, sepse janë pikërisht Pellasgët, që u rikthyen në trojet e vjetra të tyre, pas tërheqjes së akullnajave, gjë që shkaktoi edhe përhapjen e gjuhës së tyre fillestare. (Shënimi në fund të fq. 162)

(IndoEuropa Fq. 93)

Sido që të jetë, pa i pranuar faktet (që të mos tregohemi autoritarë) ne besojmë si Helenët, se të parët e tyre ishin Pellasgë autoktonë dhe se këta i krijuan racat që mund të quheshin *Pellasgo-Ariane* ose Kopto-pellasgjike.

(IndoEuropa Fq. 93)

Sir Patrick Colquhoun & Vaso Pasha

“Pellazgët. Pasardhësit e tyre të sotëm dhe origjina pellazge e poemave të Homerit”

Botime Artini, Prishtinë 2017

Po të mos kishte qenë për shkrimet në monumentet e Egjiptit, nuk do të kishim pasur asnjë të dhënë për historinë e hershme të Pellazgëve; dhe gabimet e mëdha të studjuesve të Grekëve të lashtë nuk do të ishin zbuluar kurrë. E vetmja gjë, për të cilën mund të bëheshin hamendje, do të ishte se ka ekzistuar një *racë Ariane* e antikitetit shumë të lashtë, që vinte nga “djepi” i kombeve, qoftë në se ky ishte në malet Urale, siç thotë Red’house, prej nga udhëtuan drejt lindjes dhe perëndimit nëpërmjet Kaspikut, apo në rrafshnaltën e lartë të Indisë, siç është pranuar gjerësisht deri më sot. (fq. 13)

(IndoEuropa Fq. 95-96)

Spiro Konda:

“Shqiptarët dhe problemi pellazgjik”
Uegen 2011, (Botimi i parë : Tiranë 1964)

Gjuhë më të përsosura janë ato të racës Kaukaziane, që banojnë në Europë, Azi dhe Afrikë. Këtyre gjuhëve shkencëtarët-gjuhëtarët u dhanë emrat e tre djemve të Noes, duke i quajtur Hametike, Semitike dhe Japetike. Popujt që flasin gjuhën Japetike hyjnë në *racën Ariane*, ose Indigjermane ose Indo-europiane. Këto gjuhë i flasin ata që banojnë në Europë, përveç Turqve, Hungarezëve, Laponëve, Finëve dhe Gaskonëve, që banojnë në Francën jugore dhe në Spanjë. Në të njëjtën familje hyjnë Indianët, Persët dhe Armenët prej popujve të Azisë.

Nuk janë ruajtur kujtime mbi vendin ku kanë jetuar bashkë *popujt Arianë*. Por duket se atdheu i tyre i përbashkët ka qenë Azia qendrore, aty nga veriu i Indisë. Prej këtij zunë të shkëputen dhe të drejtohen nga perëndimi disa nga këta popuj, që përbënin familjen Japetike. (fq. 32-33)

(IndoEuropa Fq. 111-112)

Robert D'Angely

“ENIGMA, nga pellazgët tek shqiptarët”
Botimet TOENA”, Tiranë, 1998.

Armenët janë një popull Mesopotamas. Nëse gjuha e tyre çfaq ngjashmëri me gjuhë të tilla, si Shqipja, Sanskritishtja, Greqishtja e të tjera, ky fakt nuk ka asgjë të veçantë, për shkak të kontakteve dhe marrëdhënieve të të gjitha llojeve, që populli Armen ka pasur që në origjinë me Argienët e ekspeditës së parë *Ariane* ose Pellazge drejt Indisë. Na mjafton si provë e këtij kontakti ose e marrëdhënieve të Armenëve me Shqiptarët ndikimi i gjuhës së këtyre të fundit, që ka ushtruar lidhur me përdorimin e nyjes që vihet pas emrit. Ky ndikim i nyjes së pasme të Shqipes është ushtruar edhe mbi Rumanishten dhe Bullgarishten.

Qoftë nëse kanë ardhur nga pllaja e Pamirit, qoftë nëse janë pasardhës të Jafetit, qoftë nëse e kanë origjinën nga Frigët, që bënin pjesë në Pellazgët e lashtë, të ekspeditës së parë drejt Indisë, Armenët e sotëm janë rezultat etnik i këtyre tre elementëve, të përzier me një element të katërt primitiv, i cili tashmë gjënde, që nga antikiteti më i largët, në viset e Armenisë. Përzierja e tyre me Persët dhe feja e tyre e sektit të *Ariusit* heretik, na shpjegon përse dijetarët nuk kanë bërë dallimin ndërmjet *Ariasve* nga pikëpamja fetare (d.m.th. : pasues të Ariusit 325 pas Krishtit), dhe *Arianëve* të racës primitive të bardhë.

(IndoEuropa Fq. 129)

Luigi Luca Cavalli-Sforza:

“Gjenet, Popujt dhe Gjuhët” (Besa, Tiranë, 2012; referuar për herë të parë Francë 1981)

Përkthyer nga origjinali prej: Agim Doksani

Barinjët që okupuan subkontinentin Indian u quajtën *arianë*. Ata ndërtuan një shoqëri kastash, me endogami të ngushtë dhe me një hierarki të rreptë, të përcaktuar nga pushteti fetar. Në tërë shtetet e Indisë, kasta më e lartë është ajo e brahmanëve, priftërinj-filozofë me prejardhje *ariane*. (Fq. 162)

(IndoEuropa Fq. 132)

Edwin Jacques:

“SHQIPTARËT. Historia e popullit shqiptar nga lashtësia deri në ditët e sotme”, “Kartë e Pendë”, Fondacioni Abraham Linkoln, Tiranë, 1996. (botuar për herë të parë: 1995)

Një tjetër është anglezi Jozef Suajer, i cili më 1929, pas pesë vjet kërkimesh të gjithanëshme në Shqipëri e gjetkë, botoi librin e tij “Shqipëria: Lindja e një mbretërie”. Ai arriti në përfundimin se *raca Shqiptare e ka prejardhjen nga emigrantët e hershëm Arianë...* (fq. 39).

(IndoEuropa Fq. 136)

Pellazgët parahistorike bënë pjesë në familjen Indoeuropiane të kombeve. Në të kaluarën e largët këta popuj banonin në kufirin midis Europës dhe Indisë. Ata të gjithë flisnin gjuhë të njëjtë. Bënë një jetesë primitive si nomadë në tenda, merreshin me rritjen e dhive, mbledhjen e frutave, peshkim e gjueti kafshësh të egra për ushqim dhe veshje. Me sa duket, aty rreth viteve 3000 B.C.E., ndodhi një shpërbërje e madhe, që i shpërndau këto familje fisnore në mënyrë centrifugale në të gjitha drejtimet. Nga burimi *Arian* u bë një shpërngulje në jug për në Indi ; ndërsa të tjerët u shpërngulën nga ky djep Indoeuropian i njerëzimit drejt perëndimit. Më e saktë do të ishte shprehja, që ata “depërtuan” në perëndim, pasi dihet se “popujt shtegtojnë shumë ngadalë, kur nuk e dinë se ku po shkojnë” .

Disa prej këtyre fiseve mbetën në malet e Kaukazit, ku njihen me emrin Albanë. Historianë të mëvonshëm do të vinin në dukje se si u përfshinë në perandorinë Perse Albanët kaukazianë, si luftuan kundër farefisit të tyre, Aleksandrit të Madh, dhe si u gjetën midis pengjeve, që Pompei fitimtar mori me vete në Romë. Pas pushtimit nga fisi Turk i Selxhukëve, më vonë, ata u asimiluan nga Rusia cariste dhe u zhdukën për fare nga faqja e historisë. *Megjithatë, gjuhëtarët vërejnë disa ngjashmëri midis Shqipes dhe Armenishtes.* (fq. 63, 64).

(IndoEuropa Fq. 137)

Kristo Frashëri

“Etnogjeneza e Shqiptarëve”, vështrim historik, botimet M&B, Tiranë 2013

Problemi i gjenezës së Shqiptarëve u shtrua në një bazë më shkencore kur nga fundi i shek. të XVIII (18te) filluan vëzhgimet e para, të cilat treguan se midis shumicës së popullsisë të sotme dhe të vjetra të Europës (Grekëve, Latinëve, Sllavëve, Gjermanikëve), dhe të disa popullsisë të Azisë (Iranikëve, Indianëve, Armenëve), ekzistonin afërsi dhe lidhje të tilla, që dëshmojnë për një origjinë të përbashkët. U arrit kështu në përfundimin se këto popullsi rridhnin nga një trung

i vetëm etnik (trungu *Arian*) dhe nga një gjuhë mëmë e përbashkët (gjuha e lashtë *Indoeuropiane*), të cilët më vonë u ndanë në kombësi të veçanta dhe gjuhë të veçanta. (fq. 12).

(IndoEuropa Fq. 139)

Orvajtjen e parë e filloi filologu gjerman Karl Vilhelm von Humboldt (1767 – 1835). Ai vërtetoi se popullsitë Baske, që sot banojnë në shpatet e Pirenejve, në veriperëndim të Spanjës dhe në jugperëndim të Francës, janë pasardhës të Iberëve të lashtë. *Tashmë është provuar se si Baskët, si Iberët nuk i përkasin familjes etnogjuhësore Indoeuropiane, ku bëjnë pjesë shumica e popullsisë të sotme të Europës.* Duke gjykuar nga stërlashtësia e Baskëve, mendohet se ata janë ashkla të grupit etnik *jo-Arian*, pra *jo-Indoeuropian*, por *para-Indoeuropian*. Për këtë arsëye, gjuha e tyre së bashku me disa të dhëna të kulturës së tyre materiale, hodhi dritë edhe mbi popullatat e tjera të stërlashta *para-Indoeuropiane*, që banonin në Europën jugore. Më 1836 dijetari freng Antoine d'Abbadie (Antuan d'Abadi), vuri re afrinë gjuhësore midis Baskishtes dhe gjuhëve Kaukaziane. (fq. 37)

(IndoEuropa Fq. 140)

Veç kësaj, fakti se Albanët e Kaukazit i përkisnin grupit gjuhësor Jafetik, pra mesdhetar, kurse Shqiptarët e Ballkanit, sikurse e ka vërtetuar me kohë gjuhëtari gjerman Franz Bopp (Franc Bop, 1791 – 1867), grupit etnogjuhësor *Arian*, pra *Indoeuropian*, e përjashton mundësinë e lidhjeve gjenetike midis tyre. Më në fund, pikat e takimit të disa fjalëve të gjuhës Kaukaziane me gjuhën Shqipe, në fakt me dialektin Arbëresh të Italisë, që ai ka marrë për bazë, nuk janë bindëse.

(IndoEuropa Fq. 143)

Aristidh P. Kola:

“Arvanitasit dhe prejardhja e grekëve”.

Shtëpia Botuese “55”. Tiranë, 2002 (Përktheu nga origjinali: Aldior Agora)

Një çështje e rëndësishme që pason, është teoria mjaft e përhapur e prejardhjes së popujve europianë nga India nëpërmjet Kaukazit, etj. Flasim këtu për një emigrim të supozuar të një populli nga brigjet e Gangut apo Indit, që etnologët e quajtën *popull arian ose racë ariane*.

Është një hipotezë, që gjermanët e hodhën para luftës dhe mbetet e tillë akoma edhe sot. Ekziston sigurisht edhe gjuha transkriptike, e cila ka mjaft ngjashmëri me atë greke dhe kjo është e rëndësishme. Por duhet sqaruar, nëse ndonjë popull (*arianët*) erdhi nga Gangu, apo ndonjë popull (po ata) shkoi nga Europa në Gang. Duke qenë se nuk ekzistojnë dëshmi të ndonjë qytetërimi më të vjetër në Indi se sa ai pellazg, i cili theksoj, paraqiti një zhvillim të ngadaltë por të qëndrueshëm, atëhere rrjedh se në emigrimin e madh pellazg, një pjesë prej tyre që shkuan në Azinë e Vogël, të kenë vazhduar për në jug të Kaspikut dhe të ketë mbërritur në Indi. (Fq. 109)

(IndoEuropa Fq. 172)

Elena Kocaqi

“Roli Pellazgo – Ilir në formimin e kombeve dhe gjuhëve europiane”
Botim i tretë i Shtëpisë Botuese “EMAL”.

Fjalët Alban, Arban dhe Arian kanë të njëjtin kuptim – i Bardhë.
(fq.101).

(IndoEuropa Fq. 198)

Peza, Luftulla & Liljana:

“Gjuhët e Lashta të Ballkanit dhe Anadollit dhe familja Pellazgjike e gjuhëve”. Geer, Tiranë 2018

Zeuastika në Indi njihet si shenjë *Ariane*. *Arianët* janë fis i lashtë Pellazg, larguar nga rajoni i Egjeut rreth 4-5 mijë vjet p.e.s., kjo do të thotë gjatë fundit të neolitit (gurvonit), fillimit të kohës së bronzit dhe arriti në Indi. Me vete *Arianët*, ndër të tjera, morën edhe Zeuastikën pellazge. (fq. 22)

(IndoEuropa Fq. 209)

Artashes Abegian:

“Geschichte Armeniens”

Shtuttgart, 1948 (Faqe 1-7)

Mikpritja përbën, gjithashtu, një nga vetitë e Armenit. Dhe së fundmi, si një popull i lashtë *Arian* botkuptimi i përgjithshëm i popullit Armen dallohet nëpërmjet disa tipareve karakteristike, të cilat në përgjithësi janë veti të racës *Ariane*.

(IndoEuropa Fq. 248)

Turqit, duke u afruar në aleancë me Gjermanët, në vitin 1939 u përpoqën t'i bindnin këta të fundit, se gjoja Armenët kishin origjinë semite dhe si rrjedhim duhet të asgjësoheshin së bashku me çifutët. Armenët e Europës i dolën përpara këtij veprimi falë Këshillit Kombëtar Armen të Berlinit (kryetar i së cilës ishte profesori i Universitetit të Berlinit, Artashes Abegian), publikimet e të cilit, si edhe të studimeve të shkencëtarëve të tjerë Europeanë, që mbështesnin tezën “Armenët janë racë *Ariane*”, të cilët arritën të bindin elitën shoqërore hitleriane, që Armenët ishin racë *Ariane* (IndoEuropiane).

(IndoEuropa Fq. 245-256)

Garegin D. Nalbandian:

“Legjenda e Hajkut dhe Bel Nimrodit”

albPAPER, Tiranë, 2020

Hajku ishte paraardhësi i popullit Armen, Hurro-Urartian dhe popujve të tjerë Arianë. (Fq. 46)

(IndoEuropa Fq. 280)

Gjatë luftës së Trojës, Paflagonët, Gargareanët dhe Amazonët, si edhe Armenët dhe Frigët, Thrakasit dhe Palasgianët, si edhe *Arianë* të tjerë luftuan përkrah Trojanëve kundër Grekëve Akeanë (Akej), Spartanëve dhe Grekëve të tjerë. (Fq. 155)

Ilirët identifikohen si pasardhës të Mesheçit në një kronikë të shkruajtur nga Hipoliti (Hippolytus) i Romës. (Fq. 156)

Ar ishte Dielli-Zot për *Arianët*. (Fq. 159)

(IndoEuropa Fq. 285)

Bardos në Greqisht dhe Bard ose Bardan në gjuhën *Ariane* ishte djali i tretë i Torgomit. Ai mori gjysmën e asaj që kishte mbetur nga tokat e Torgomit pas ndarjes së pjesëve për trashëgimitë e vëllezërve të tij më të mëdhenj. Tokat e Bardosit ishin tokat në lindje të Malit Artaz deri në Lumin Kura (Lumi Kura gjithashtu quhej edhe Qiura Taikh në gjuhët Urartiane dhe *Ariane*) dhe nga Lumi Kura deri në Malin Savalan ose Sabaghan. Qyteti i banimit të Bardosit quhej Barda; megjithatë, Vardasheni bashkë me vendbanime dhe qytete të tjera e morën emrin po ashtu nga Bardi. Bardosi themeloi një qytet në perëndim të bregut të Lumit Kur dhe e quajti atë *Barda*. (Fq. 151)

(IndoEuropa Fq. 545-546)

ORIGJINAT ARMENE DHE SHQIPTARE TË ETRUSKËVE

Robert Ellis:

“The Armenian origin of the Etruscans”. 1861 (botuar për herë të parë: 1861)

Pellagët

(R. Ellis, Fq. 175 - 179)

(Përktheu nga Anglishtja Berzh Piranjani)

Është përmendur në fillim që *Etruskët*, sipas tregimeve të të lashtëve, ka shumë të ngjarë të kenë qenë të lidhur me dy kombe: me Lidianët dhe *Pellagët*. Gjurmimi i këtyre afërsive të para dhe e pasojave, që rrjedhin si rezultat i deduksioneve mbi to, është ajo që na ka çuar deri në këtë pikë, dhe na ka çuar në përfundimin që të përdorim supozimin e afërsisë së *Etruskëve* me Lidianët, të njëres prej familjeve më të mëdha të grupit *Arian*, një familje, degët e së cilës flisnin dialekte të ngjashme (farefisnore, të afërta) me atë *Armene*, që tashmë është i vetmi dialekt i gjallë (i mbijetuar) i kësaj familjeje, që në kohët e lashta shtrihej nga Armenia në Etruri. Nëqoftëse kjo është e vërtetë, dhe nëqoftëse *Etruskët*, njëkohësisht janë të afërm me Pellagët, *atëhere Pellagët duhet të jenë pjesë e kësaj familjeje, dhe po në të njëjtën mënyrë duhet të jenë të lidhur me Armenët.*

(IndoEuropa Fq. 51)

Disa emra *Etruskë* fillojnë me *lau-* ose *lav-*. Kështu, p.sh. *Laukin* ose *Lavkin* është një emër gruaje, që shfaqet në format: *Laukin*, *Lavkinal*, *Laukine*, *Lavkinasa*. Në gjuhën Armene, fjala “*lav-kin*” ose “*lav-gin*” përkthehet “grua e mirë”. Një tjetër emër *Etrusk* është *Lautn*, i cili mund të krahasohet me fjalën e gjuhës Armene “*lav-toun*” ose “*lav-dovn*” që përkthehet “shtëpi e mirë” ose “familje e mirë”.

(IndoEuropa Fq. 55)

Në mënyrë të ngjashme, Arianët e Jugut ose Arianët Aziatikë do të ndaheshin në tri degë kryesore: Armenët, Persianët dhe Indianët. Kurdët dhe Afganët janë të një rëndësie etnike më të vogël. Armenët, ashtu si edhe Keltët, tashmë janë në një numër të vogël. Unë do të përpiqem të provoj që raca, të cilës ata i përkasin, dikur shtrihej në një territor shumë më të madh, dhe shtrihej në drejtim të perëndimit nga Armenia në Itali nën emrin e Frigëve (Phrygians), Thrakëve, Pellagëve, Etruskëve e të tjerë si këta.

Të vetmit antarë të grupit të Arianëve, me të cilët unë do të merrem, do të jenë Thrakët, d.m.th. raca, pjesë e së cilës janë edhe Armenët, si edhe Keltët: ose me degën perëndimore të Arianëve të Veriut, dhe degën perëndimore të Arianëve të Jugut. Këto dy degë, duke gjykuar nga pozicioni i tyre, duhet të kenë qenë banorët e parë në Europë nga ndarjet të cilave u përkasin. Unë mendoj që, Keltët kanë hyrë në Europë kryesisht nëpërmjet Skithisë ose Ruisë; ndërsa Thrakët, të paktën kryesisht, nëpërmjet Azisë së Vogël dhe Turqisë.

(IndoEuropa Fq. 232)

Në përpjekje për të përcaktuar grupin e kombeve në të cilin bëjnë pjesë *Etruskët*, fillimisht është e domosdoshme të ngremë pyetjen se prej kujt kombeve ata kanë rrjedhur tradicionalisht, ose me kë ata janë identifikuar.

(IndoEuropa Fq. 233)

Zgjidhja, unë besoj se është që Pellasgët, Lidianët dhe Etruskët e kanë origjinën e tyre në një periudhë të largët nga Armenia.}: Shënim i Robert Ellis.

(IndoEuropa Fq. 234)

Ka mundësi, që tashmë të kemi arritur te emri i familjes së madhe, të cilës i përkasin *Etruskët*, d.m.th. Thrakës. Pasi Thrakët nuk janë një tribu apo popull i vetëm. Emri, ashtu si edhe ai i Keltëve apo Gjermanëve, përshkruan një prej familjeve Ariane, e cila, sipas Herodotit, është raca me numrin më të madh të njerëzve pas asaj Indiane. Thrakët, ka shumë të ngjarë, mund të kenë lëvizur nga kufijtë me Median për në Itali dhe në Alpe, dhe mund të kenë përfshirë edhe Armenët në Lindje dhe Retianët (Rhaetians) dhe *Etruskët* në perëndim. Sa paraqitet më poshtë, janë treguesit kryesorë të një zinxhiri kombesh të afërm brenda këtyre kufijve, të cilin të lashtët kanë arritur ta transmetojnë deri tek neve.

(IndoEuropa Fq. 235)

¹⁴ Shënim i Robert Ellis : {Pasazhet në gjuhën Greke, të cilat duhet të provojnë ose lënë të kuptohet afërsinë ndërmjet Etruskëve dhe Armenëve, janë këto, që japin këtë lidhje ndërmjet hallkave – Etruria, Lidia, Mysia (Misia) Thraka, Frigia, Armenia; } ¹⁴Shënim i Robert Ellis

(IndoEuropa Fq. 239)

Zacharie Mayani:

“Etruskët fillojnë të flasin”, Shtëpia Botuese “Fan Noli”, Tiranë, 2018 (botuar për herë të parë 1973, Francë)

Faktikisht, *Etruskishtja* paraqet disa pika kontakti me *Armenishten*, ashtu si edhe *Shqipja*. (fq. 130)

(IndoEuropa Fq. 118)

Shënim B.P: Duke cituar studjuesin B. Hrozný, i cili në vitin 1929 kishte botuar një artikull të titulluar “Gjuha Etruske dhe gjuhët Hittite”, Mayani shkruan:

..., dhe ai përfundon: “Etruskët kanë ardhur në Itali nga një rajon i vendosur fare pranë Hittitëve, domethënë nga Azia e Vogël”, gjë që sipas nesh, paraqet një imazh jo të plotë të situatës. (fq. 456)

(IndoEuropa Fq. 119)

*Nuk ka asgjë për t’u habitur që në Armenisht gjejmë shumë terma korrespondues me terma Ilirë, sepse, sipas Herodotit, Armenët janë me origjinë Thrako-Frigjiase (ose trashëgimtarë të Brigëve të lashtë Ballkanikë). Le të nënvizojmë disa pika kontakti midis Armenishtes dhe Shqipës: 1) të dy gjuhët kanë një nyje shquese të pasvendosur; 2) *erthal* në Armenisht është “shkoj, erdha” krahaso me Shqipen *ardh*; 3) *ges* është “gjysmë”; krahaso me Shqipen “gjysmë”; *gtanem*, “unë gje”; krahaso me Shqipen *gjet*; 5) *tzain*, “zë”; krahaso me Shqipen *za*; 6) *medz*, Armenisht “i madh”, në Shqip është *madh*. Prej kohësh janë nxjerrë në pah edhe ngjashmëri të tjera, ku ndër më të rëndësishmit është: shumësi *-ik* i Armenishtes formohet nga mbaresa *-er, -eri* (*doun*, “shtëpi”, shumës “dounerë”). Tashmë kjo është krahasuar me *-ar* të Etruskishtes (dhe *-eri*? “krahaso *shoqëri, vëtera* (vite) të shqipes).*

(IndoEuropa Fq. 119-120)

Një tjetër emër i përveçëm, femëror kësaj radhe, meriton krejt vëmendjen tonë, pasi ai është përgjithësisht jo vetëm Armen dhe Kaukazian, por edhe një emër i vogël i ndërkallur, shenjë e fisnikërisë së familjeve të mëdha Etruske. Bëhet fjalë për *Satenig, Satinik*. Atë e gjejmë tek Osetët; ky term tregon një fallxhore ose magjistare legjendare, ngushtësisht e lidhur me epopenë e Nartëve, heronj legjendarë prej të cilëve ka mbetur vetëm një kujtim i mjegullt i depërtimit të parë Indo-Evropian në Kaukaz. Rreth origjinës së Nartëve nuk dihet asgjë.

Në parantezë mund të themi se ky emër etnik gjendet në emërtimin e një vendbanimi Ilir, *Nareste* (pranë lumit Naron). (fq. 475 - 476)

(IndoEuropa Fq. 120)

Ja edhe një tjetër dëshmi e ndikimit oriental në artin dekorativ *Etrusk*. Asgjë nuk është më kuptimplotë se sa ngjashmëria e shtyllave, që gjenden në brendësi të shumë varreve *Etruske* (në Cerveteri e gjetkë), basoreliefet e të cilave paraqesin shqyta, armë, enë të ndryshme, etj., nga njëra anë dhe pilastre të një tempulli Anadollian, nga ana tjetër. Fjala është për tempullin e Musasir-t, pranë territoreve të Araratit, i plaçkitur nga Asirasit gjatë shekullit të VIIIe dhe i pikturuar prej tyre mbi një basorelief, të gjetur në Khorsabad. (fq. 511)

Andre Piganjoli i ka shtuar tezës së origjinës orientale të *Etruskëve* edhe disa argumente të tjera. Ai mënjanon si të pathemeltë teorinë e Wiesner-it, sipas së cilës *Etruskët* ishin barinj kalorës, që të nisur nga kufijtë e Kaukazit dhe Iranit, duhet të kenë kaluar Thrakën dhe Ilirinë. Por ai thekson lidhje të shumta midis një vendbanimi Anadollian të rëndësishëm, Toprakkale dhe *Etrurisë*; prania, në këtë vendbanim i një monumenti tipik *Etrusk*, dhe pikërisht tre gurë të shenjtë, të ngritur drejt qiellit dhe të vendosur mbi një bazë cilindrike; praktikën e vaditjes; dhomat mortore të rrethuara me banko, etj. Një gjë e tillë i jep mundësinë autorit të mbërrijë në përfundimin se “afërsia midis *Etruskëve* dhe popujve të lashtë të Azisë së Vogël nuk mund të vihet në dyshim” (Les Etrusques, people d’Orient, fq. 338). (fq. 513- 514)

... Gjuha Etruske përafrohet dhe lidhet me disa gjuhë të Orientit, d.m.th. të Azisë së Vogël. Por këto gjuhë nuk janë me origjinë lindore. Ato janë gjuhë me bazë Indo-Evropiane, të vendosura në Azinë e Vogël. Po kështu, gjuha Etruske nuk është orientale.

Origjina e saj të shpie drejt Danubit.

Etruskët janë, pjesërisht, trashëgimtarët e Tursha-ve. Por Turshat nuk janë një popull me origjinë orientale. Ata janë Ilirë të lashtë (ose Thrako-Ilirë) të vendosur në Azinë e Vogël. (fq. 515)

(IndoEuropa Fq. 121-122)

Shaban Demiraj:

“Epiri, Pellazgët, Etruskët dhe Shqiptarët”
Akademia e Shkencave e Shqipërisë, INFBOTUES, Tiranë 2008.

Ajo (Gjuha *Pellazge – Shënim B.P.*), si në Armenishte, i ka çaspiruar bashkëtingëlloret mbylltore të zëshme të aspiruara dhe mbylltoret e zëshme i ka shndrruar në të pazëshme, kurse mbylltoret e pazëshme i ka kthyer në të aspiruara. “*Pellazgjishtja* jep vetëm një shembull të një Indoeuropianishteje të pazëshme të aspiruar: *th*, e cila ruhet si e tillë ashtu si në Armenishte » (po aty fq.13 - e ka fjalën për veprën “Le Pelasgique” të Van Vindekens – *Shënim B.P.*). (fq. 32)

(IndoEuropa Fq. 123)

Robert D’Angely

“ENIGMA, nga pellazgët tek shqiptarët”
Botimet TOENA”, Tiranë, 1998.

Armenët janë një popull Mesopotamas. Nëse gjuha e tyre çfaq ngjashmëri me gjuhë të tilla, si Shqipja, Sanskritishtja, Greqishtja e të tjera, ky fakt nuk ka asgjë të veçantë, për shkak të kontakteve dhe marrëdhënieve të të gjitha llojeve, që populli Armen ka pasur që në origjinë me Argienët e ekspeditës së parë Ariane ose Pellazge drejt Indisë. Na mjafton si provë e këtij kontakti ose e marrëdhënieve të Armenëve me Shqiptarët ndikimi i gjuhës së këtyre të fundit, që ka ushtruar lidhur me përdorimin e nyjes që vihet pas emrit.

(IndoEuropa Fq. 129)

Për të provuar rëndësinë e madhe të elementit Frigas tek Armenët, ne do të japim këtu atë që ka shkruar Herodoti (VII, 73) për këtë çështje : “po ashtu Frigasit, ashtu siç thonë Maqedonasit (d.m.th. Albanët, si në Europë edhe në Albaninë e Kaukazit), quheshin Brigë (Brygë), ndonëse ishin Europeanë dhe fqinjë të Maqedonasve ; por kur u nisën për në Azi e deri sa arritën gjithashtu e ndryshuan emrin në Frigas”. Janë këta Frigas, gjuha e përditëshme e të cilëve ka qenë Shqipja, të cilët kanë ndikuar shumë mbi gjuhën Armene.

Meqë ne flasim për Frigasit si raca primitive, që hyri në përbërjen e popullit Armen,... (fq. 234).

Mund të thuhet, se Armenët e kanë prejardhjen nga Trakët dhe Maqedonasit, d.m.th. nga Europeanë të lashtë, po gjithashtu nga popuj Mesopotamas. (fq. 236).

(IndoEuropa Fq. 129-130)

Edwin Jacques:

“SHQIPTARËT. Historia e popullit shqiptar nga lashtësia deri në ditët e sotme”, “Kartë e Pendë”, Fondacioni Abraham Linkoln, Tiranë, 1996. (botuar për herë të parë: 1995)

Shënim B.P. Duke folur për gjuhëtarin gjerman Franz Bop (1791 – 1867) Jacques thotë :

Ai vërejti ngjashmëri midis fjalorit të Shqipes, nga njera anë, dhe atij të Armenishtes ose të gjuhëve balltike, Letonishtes dhe Lituanishtes nga ana tjetër,... Bopi e botoi veprën e tij më 1854, duke vërtetuar përfundimisht se Shqipja bën pjesë në familjen e gjuhëve Indoeuropiane dhe nuk rrjedh nga ndonjë gjuhë tjetër simotër në kontinent, si edhe Greqishtja. (fq. 36).

(IndoEuropa Fq. 135-136)

Van Vindekens arriti në përfundimin, se Grekët, Ilirët dhe Italianët nuk mund të kenë qenë Indoeuropeanët e parë, që u vendosën në Europën Jugore dhe në Azinë e Vogël. ... Autori është i bindur se Pellazgët u larguan nga djepi i tyre Indoeuropean në të njëjtën kohë me Hittitët, shpërngulja e të cilëve sigurisht që i parapriu asaj të Grekëve. (fq. 48).

Çuditërisht ky diagram tregon se ndër 47 gjuhë moderne me bazë Indoeuropiane, vetëm dy prej tyre, Shqipja dhe Armenishtja, kanë një prejardhje të drejtpërdrejtë nga Indoeuropeanishtja, pa ndonjë prind të ndërmjetëm gjuhësor. (fq. 48).

Dionisi i Halikarnasit (historian Grek i shek I^{rë} B.C.E.).

Ai deklaroi se Shqiptarët, ashtu si shumica e popujve të lashtë, erdhën nga Eufrati dhe Gangu. Ata u vendosën në brigjet e detit Kaspik dhe në malet e Kaukazit, që më vonë u quajtën Armeni, ku jetuan si blegtorë dhe luftëtarë. Në Azi njiheshin si Albanë ; trevat e tyre tregoheshin në hartat e kohës si Albania, kurse grykat shkëmbore të maleve të Kaukazit quheshin “Portat Albane”. (fq. 55).

(IndoEuropa Fq. 136-137)

Nermin Vlora Falaski:

“Pellazgët, Ilirët, Etruskët, Shqiptarët”. Shtëpia Botuese “Faik Konica”, Prishtinë, 1998 (botuar për herë të parë: 1984, Itali)

(Me një parathënie të Prof. Dr. Skënder Rizaj, Korrik 1998, Prishtinë.)

Nermin Vlora Falaschi flet edhe për përkimet ndërmjet gjuhës *Etruske* dhe Shqipe dhe për fjalët Ilire që gjenden në gjuhën Baske, Izraelite, Palestineze, etj. (Fq. 17) (Shënim i : Prof. Dr. Skënder Rizaj)

(IndoEuropa Fq. 151)

Së pari, na duket e përshtatshme ta bëjmë të qartë faktin se mbishkrimet *Etruske* mund të kuptohen vetëm përmes gjuhës shqipe, dhe kjo është një pyetje e lehtë për t'iu përgjigjur sepse, idioma që sot quhet “Shqipe” nga vendasit, *nuk është tërësisht Shqipe, por Pellazgjike*. (Fq. 206)

(IndoEuropa Fq. 154)

Peza, Luftulla & Liljana:

“Gjuhët e Lashta të Ballkanit dhe Anadollit dhe familja Pellazgjike e gjuhëve”. Geer, Tiranë 2018

I pari, që mundi të zbardhë mbishkrimet *Etruske* me ndihmën e gjuhës Shqipe, ka qenë studjuesi arvanitas Jakov Thomopoulos, i cili botoi veprën Pellazgjia, 1912. Por vepra e tij mbeti vetëm në greqisht dhe kështu është fare pak e njohur për lexuesit.

Z. Majani dhe N. Vlora-Falaski ndoqën rrugën e filluar nga Thomopoulos dhe arritën suksese. Në sajë të punës së tyre, sot në Itali, që në shkollat 7 vjeçare, nxënësit mësojnë se gjuha *Etruske* është shumë e afërt me gjuhën Shqipe. (fq. 74 -75)

(IndoEuropa Fq. 210)

Majani (1973) dhe N. Vlora (2004) kanë vërtetuar plotësisht lidhjen e gjuhës Etruske me gjuhën Shqipe, me anë të analizës së mjaft mbishkrimeve Etruske. (fq. 117)

(IndoEuropa Fq. 212)

Vahan Setian

Nxjerrë dhe përkthyer nga libri “Armenian Origins of Basque”, i Vahan Setyan, *The Linguistic Verdict*, 2017

Shënim: Sot ky libër ndodhet i botuar edhe në gjuhë Shqipe nën titullin: “Origjinat Armene të Baskëve”, i Vahan Setyan, përkthyer dhe përshtatur nga botimi në gjuhën Angleze nga Berzh Piranjani

Botuar: albPAPER, Tiranë, 2020

Ne sigurisht mund t’i argumentojmë afërsitë që janë gjetur ndërmjet Armenëve, Pellazgëve, Lidianëve, Frigëve dhe Etruskëve nga disa historianë dhe gjuhëtarë, përfshirë Ellis (1861) dhe Drews (1994) dhe ato nuk do të kalojnë pa u vënë re. (Fq. 96) (V. Setian)

(IndoEuropa Fq. 264)

ORIGJINAT ARMENE DHE SHQIPTARE TË BASKËVE

Fallmerayer, J. Ph.:

“Elementi shqiptar në Greqi”. Tiranë, Nëntor 2003 (botuar për herë të parë: (1857-1861)

Nga ana tjetër, shumë kohë para Likut, këshilltari gjerman i oborrit, fon Arndt, në fjalorin krahasues që kishte ndërtuar Pallasi me porosi të Katerinës II, mbas një analize, ç’është e vërteta të vetëm 56 fjalëve, kishte arritur në bindjen *se gjuha Shqipe ishte gjuha e stërllashtë e vendit dhe se ajo kishte afërsi të saktësuar me gjuhën Baske*. Rrjedhimisht, ajo i përkiste gjuhëve më të vjetra historikisht të njohura, që kishin sunduar në Europë para imigrimit të grekëve, sllavëve, latinëve dhe gjermanëve. Këto mbetje gjuhësh të stërllashta janë ruajtur deri në kohët tona vetëm në skajet malore të kësaj pjese të botës, domethënë tek irlandezët, skocezët e Skocisë së Sipërme, çudët, *baskët* dhe shqiptarët.

(IndoEuropa Fq. 46, 603)

Wilhelm Obermüller:

“Popujt e Alpeve”, (Titanët, Gjigantët, Albanët, Napoletanët, Katët, Skotët, Shvabët, Zvicëranët dhe Tirolezët), Vienë 1874

Përkthyer nga origjinali prej: Albert Gjoka dhe Frida Vokopola
Shtypshkronja “TURDIU”, Tiranë, 2019

... Ende sot e kësaj dite albanët flasin një dialekt të pakuptueshëm të titanëve të huaj, i cili, megjithë përzierjen e tij me shumë fjalë greke (pra, titane) dhe latine, nuk mund të konsiderohet si një gjuhë ariane apo indo-gjermanike; ajo është gjuha autoktone e jugut të Europës, pra e pavarur nga gjuha ariane, ashtu si edhe gjuhët e *baskëve* dhe turqve. (Fq. VIII)

(IndoEuropa Fq. 72)

Gjuha e gegëve, ashtu si edhe ajo e toskëve, në themel të saj nuk është gjuhë “ariane”, por megjithatë ajo është aq e ndryshuar, saqë vetëm nëpërmjet një ndryshimi fare të vogël do të bënte të mundur krijimin e një identiteti. Kohët e fundit, metoda e zhvendosjes dhe ndryshimit ka shkuar deri në kufirin maksimal të ushtrimit gjuhësor, kështu që në fund të gjitha gjuhët e botës duhet të kenë dalë nga një formë e vetme e lashtë, sigurisht në mënyrë të tillë që nga forma e vjetër nuk na mbetet “as mishi, as kocka” dhe as ndonjë gjurmë, kështu që unë besoj se do të jetë më e këshillueshme që gjuhën shqipe, ashtu si edhe atë *baske*, ta pranojmë si një gjuhë të lashtë dhe të pavarur, e cila, e përzier me shumë fjalë të gjuhës ariane apo sanskrite, në origjinën e saj ishte autoktone. (Fq. 28)

(IndoEuropa Fq. 75)

Zacharie Mayani:

“Etruskët fillojnë të flasin”, Shtëpia Botuese « Fan Noli », Tiranë, 2018 (botuar për herë të parë 1973, Francë)

Së fundi me gjuhët e Kaukazit lidhet gjuha *Baske*. Sipas një teorie të Trombetti-t kjo gjuhë është një mbetje e Kaukazishtes së lashtë, hapësira e të folurës të së cilës dikur shtrihej nga Kaukazi deri në Pirene dhe prej së cilës sot kanë mbetur vetëm dy ekstremitete: gjuha *Baske* dhe idiomat e Kaukazit.

Megjithatë, *ne vërejmë se ekzistojnë disa pika kontakti midis gjuhës Baske dhe asaj Shqipe.* (fq. 477 - 478)

(IndoEuropa Fq. 120-121)

Luigi Luca Cavalli-Sforza:

“Gjenet, Popujt dhe Gjuhët” (Besa, Tiranë, 2012; referuar për herë të parë Francë 1981)

Përkthyer nga origjinali prej: Agim Doksani

Para se t'a lë çështjen e klasifikimit gjuhësor, dua të nënvizoj faktin se ekzistojnë pesë a gjashtë gjuhë, që nuk kanë gjetur vend në shtatëmbëdhjetë familjet e Ruhlenit (dhe në asnjë klasifikim). Një nga këto gjuhë të “izoluara”, e njohur për ne, është gjuha *baske*. ... Disa gjuhëtarë vërejnë ngjashmëri midis gjuhës *baske* kaukazike, gjuhëve sinotibetiane dhe nadene (Amerika e Veriut). Mbi baza që nuk marr përsipër t'i gjykoj, Ivanovi pohon se edhe gjuha sumere, etruske dhe të tjera gjuhë të zhdukura ishin të së njëjtës familje, një familje e lashtë që shtrihej në veriun e Europës dhe të Azisë. (Fq. 177)

(IndoEuropa Fq. 133)

Kristo Frashëri:

“Etnogjeneza e Shqiptarëve”, vështrim historik, botimet M&B, Tiranë 2013

² *Shënim B. P.* : Neoliti i vonë – (4 000 – 2 500 p.e.s.) ;
Eneoliti – (2 500 – 2 000 p.e.s.) ;
Bronzi – (2 000 – 1 000 p.e.s.) ;
Hekuri - (që nga fillimi i viteve 1 000 p.e.s.)

Orvajtjen e parë e filloi filologu gjerman Karl Vilhelm von Humboldt (1767 – 1835). Ai vërtetoi se popullsitë Baske, që sot banojnë në shpatet e Pirenejve, në veriperëndim të Spanjës dhe në jugperëndim të Francës, janë pasardhës të Iberëve të lashtë. Tashmë është provuar se *si Baskët, si Iberët nuk i përkasin familjes etnogjuhësore Indoeuropiane, ku bëjnë pjesë shumica e popullsive të sotme të Europës*. Duke gjykuar nga stërlashtësia e Baskëve, mendohet se ata janë ashkla të grupit etnik jo-Arian, pra jo-Indoeuropian, por para-Indoeuropian. Për këtë arsye, gjuha e tyre së bashku me disa të dhëna të kulturës së tyre

materiale, hodhi dritë edhe mbi popullatat e tjera të stërllashta para-Indoeuropiane, që banonin në Europën jugore. Më 1836 dijetari freng Antoine d'Abbadie (Antuan d'Abadi), vuri re afrinë gjuhësore midis *Baskishtes* dhe gjuhëve Kaukaziane.

Mjaft dijetarë e përkrahën këtë tezë. Rezultati më i rëndësishëm u arrit kur shkencat shoqërore mundën të shihnin lidhjen gjenetike jo vetëm të *Baskishtes* me Kaukasishten, por edhe me gjuhët e fiseve jo-Indoeuropiane, që banonin në brigjet e Mesdheut. Në bazë të këtyre gjurmëve u formua bindja se këto popullata, që kanë banuar në brigjet jugore, lindore dhe veriore të Mesdheut, bënë pjesë në një familje të përbashkët etnogjuhësore, të cilën Hommeli, në dallim me grupin Indoeuropian, e quajti grupi ose familja Alarodike. Në fund të shek. 19^{të} antropologu italian Giuseppe Sergi (Xhuzepe Serxhi), me anë të matjeve të kafkave të banorëve të lashtë të kësaj treve, vuri re se ato kishin afri midis tyre dhe se i përkisnin të njëjtës racë – një racë e ndryshme nga ajo e popujve Indoeuropiane. Banorët e këtyre popullatave qenë shtatmesatarë, flokëgështenjë, syzinj, ndryshe nga popullatat Indoeuropiane, të cilët në përgjithësi janë shtatlartë, flokëverdhe dhe sykaltëroshtë. Në mbështetje të këtij konstatimi, antropologu Serxhi këto popullata i quajti pjestarë të grupit etnogjuhësor mesdhetar, emërtim të cilin e kanë pranuar pothuajse të gjithë dijetarët e kësaj fushe. Më 1902 gjuhëtari italian Alfredo Trombetti vërtetoi përfundimisht lidhjen gjuhësore midis *Baskishtes* dhe Kaukasishtes. Më vonë A. Trombetti, në veprën e vet mbi prejardhjen e gjuhës Baske, mbrojti pikëpamjen se lidhja gjuhësore midis *Baskishtes* dhe Kaukasishtes nuk ishte rezultat i kontakteve, por i prejardhjes gjenetike. (fq. 37 – 38).

Vetëm dy prej tyre³ mbijetojnë në ditët tona – në perëndim *Baskët*, me gjuhën e tyre *Baskishte* në shpatet e Pirenejve, kurse në lindje pasardhësit e Kaukazanëve të stërllashtë, dialektet Kaukasishte të cilëve fliten edhe sot në Kaukazin jugor. (fq. 38 – 39).

³ *Shënim B.P.*: Bëhet fjalë për popullatat e grupit etnogjuhësor mesdhetar

Kjo nuk e përjashton mundësinë, që ilirët Indoeuropianë të kenë bashkëjetuar ose të paktën të kenë pasur marrëdhënie me popullatën mesdhetare të Neolitit të vonë përpara se kjo popullsi të jetë asimiluar nga ardhacakët ose të jetë larguar gjatë. Për të sqaruar këto lidhje, dijetarët filluan të hetojnë afritë, që mund të ekzistonin ndërmjet *Shqiptarëve* dhe dy popullatave me origjinë mesdhetare, që mbijetojnë edhe sot, *Baskët dhe Kaukazianët*.

Përçapjet e para u bënë në vëzhgimin e lidhjeve të mundshme midis Shqiptarëve dhe popullatave Kaukaziane. Kjo për arsye se në trevën ku banojnë folësit e Kaukazishtes në Antikitët bënte pjesë edhe një vend që quhej Albania, emër tepër i ngjashëm me emrin Albania, që edhe sot e përdorin të huajt për Shqipërinë tonë.

(IndoEuropa Fq. 140-142)

Nermin Vlora Falaski:

“Pellazgët, Ilirët, Etruskët, Shqiptarët”. Shtëpia Botuese “Faik Konica”, Prishtinë, 1998 (botuar për herë të parë: 1984, Itali)

(Me një parathënie të Prof. Dr. Skënder Rizaj, Korrik 1998, Prishtinë.)

Nermin Vlora Falaschi flet edhe për përkimet ndërmjet gjuhës Etruske dhe Shqipe dhe për fjalët Ilire që gjenden në gjuhën *Baske*, Izraelite, Palestineze, etj. (Fq. 17) (Shënim i : Prof. Dr. Skënder Rizaj)

(IndoEuropa Fq. 151)

Robert Ellis:

“The Armenian origin of the Etruscans”. 1861

(botuar për herë të parë: 1861)

Por duhet të kenë qenë dy raca në Europë përpara ardhjes së ndonjerit prej banorëve Arianë. Një prej këtyre racave duhet të ketë qenë raca *Baske* ose Iberike, me të cilën unë do të merrem vetëm fare

pak. Nëqoftëse ka pasur një racë jo *Baske* në Europë, dhe më e hershme se e Keltëve, nga kjo rrjedh direkt në rrugë etnologjike, që kjo racë duhet të ketë qenë raca Fin.

(IndoEuropa Fq. 233)

Gjuha Armene qëndron e vetme, një degë e shquar e grupit Arian, dhe e konsideruar me një individualitet të tillë të theksuar sa që ka çuar shumë studjues të mendojnë për të si një formë e izoluar të foluri dhe ta përjashtojnë atë nga grupi i Arianëve. Tashmë, kur një gjuhë mban një pozicion të tillë të veçantë (karakteristik), kur ajo nuk është thjesht, si p.sh gjuha Angleze, një antar i një familjeje, Teutonike, por kur ajo përfaqëson, e vetme, dhe në një vend (hapësirë) të vogël dhe malor, pothuajse njëlloj si edhe *Baskët*, një familje të kompletuar dhe të veçantë, jo pa arësye ngrihet çështja: çfarë është bërë me antarët e tjerë të kësaj familjeje të gjuhëve? Është pikërisht kjo pyetje, të cilës në vijim do përpiqen t'i japin përgjigje, aq sa është e mundur, faqet e këtij libri. (R. Ellis, Fq. 1 -11)

(IndoEuropa Fq. 242)

Vahan Setian

Nxjerrë dhe përkthyer nga libri “Armenian Origins of Basque”, i Vahan Setyan, The Linguistic Verdict, 2017

Shënim : Sot ky libër ndodhet i botuar edhe në gjuhë Shqipe nën titullin: “Origjinat Armene të Baskëve”, i Vahan Setyan, përkthyer dhe përshtatur nga botimi në gjuhën Angleze nga Berzh Piranjani

Botuar : albPAPER, Tiranë, 2020

Shënim (B.P.: Shënime paraprake sqaruese: Në librin e tij “Armenian Origins of Basque”, Vahan Setian ka futur edhe pjesë nga botime të gjuhëtarit dhe Baskologut të njohur Armen, Vahan Sarkisian. Me qëllim që të shmang keqkuptimet u detyrova që poshtë çdo pjesë të nxjerrë nga ky libër të vendos edhe emrin e autorit të cilit i përket

kjo pjesë. Shkrimet që i përkasin Vahan Sarkisian do shoqërohen në fund me shënimin V. Sarkisian ndërsa ato që i përkasin Vahan Setian do shoqërohen në fund me shënimin V. Setian)

“Nga fundi i shekullit të 19te linguisti Eduard Spenser Dodgson (Edward Spencer Dodgson, 1857-1922) ngeli i shtangur përpara një zbulimi intrigues. Studjues i njohur në fushën e studimeve *Baske*, Dodgsoni kishte filluar të mësonte gjuhën Armene për të zgjeruar horizontin e tij lingistik. Rezultati ishte krejt i papritur: pas vetëm dy muajsh, Dodgsoni vuri re që fjalë *Baske* dhe Armene ishin praktikisht njëjloj. Dodgsoni i publikoi gjetjet e tij në vitin 1894 në revistën “Euskerá” (Gjuha Baske). Ishin më tepër se 59 fjalë të përfshira në listën e Dodgsonit si fjalë të njëjlojta. Kjo ishte si një bubullimë në qiell të kthjellët, veçanërisht për ata shkencëtarë që kishin mbështetur për një kohë të gjatë origjinën Gjeorgjiane të gjuhës Baske. (Fq. xvii) (V. Sarkisian, Gjuhëtar dhe Baskolog Armen, 1954 - 2011)

(IndoEuropa Fq. 261-262)

Karsti (1928) (linguisti Gjerman Josef Karst) guxoi të rishikojë hartën gjuhësore të Europës, duke hedhur dyshime mbi konsiderata tradicionale. Gjuha Armene ishte konsideruar Indo-Europiane ndërsa ajo *Baske* jo, kështu që qindra koincidenca, legjenda popullore, dhe të dhëna historike dilnin pa kuptim. (Fq. xix) (V. Sarkisian)

Shkencëtarët kanë zhvilluar listën më të plotë deri më sot me ngjashmëritë lingvistike *Baske*, duke përfshirë më se 1000 fjalë dhe elemente gramatikorë. (Fq. xix) (V. Sarkisian)

Natyrisht, askush nuk mund të thotë që të gjitha çështjet, që lidhen me teorinë e afërisë *Basko* - Armene, janë të zgjidhura përfundimisht, por pika kryesore mbetet përtej çdo dyshimi: që civilizimi *Bask* pëmban një shtresë të thellë Armene si rezultat i procesit të migrimit në kohë prehistorike. Njihet gjerësisht që *Baskët* janë populli më i vjetër i Europës Perëndimore. Ata u shfaqën përpara se të mbërrinin Indo-Europianët, me invazionet fillestare që datojnë rreth viteve

1000 BC (para Krishtit). Duke filluar prej asaj kohe elementi Armen tashmë ekzistonte në Europën Perëndimore dhe rrjedhimisht pati një influencë të dukshme në zhvillimin e civilizimit European. (Fq. xx-xxi) (V. Sarkisian)

Jozef Karst (Joseph Karst), gjuhëtar dhe filolog Gjerman, ka paraqitur më shumë se 300 ngjashmëri (paralelizma) leksikore *Basko* - Armene dhe elemente të gramatikës dhe fonetikës, të cilat përfshijnë sistemet e zgjedhimit dhe përdorimin e shkencave të etnografisë dhe antropologjisë (Karst, 1928). Bazuar në evidencat, ai arriti në përfundimin që gjuha Armene kishte influencuar mbi gjuhën Gjeorgjiane dhe që gjuha *Baske* dhe ajo Armene janë dy forma të së njëjtës gjuhë. Bernard Lasa, akademik *Bask*, u pajtua me këtë argument. (Fq. 35) (V. Setian)

(IndoEuropa Fq. 262)

Natyrisht, ka popuj primitivë në vendet *Baske*, të cilët mërmërisin gjuhë primitive, siç ndodhte në të gjithë Gadishullin Iberik, siç janë edhe Ligurianët apo Tartesianët, ose Keltët, ose “Malagenjos” (Malaguenos) nga shpellat Nerja; por trunghi i korpusit gjuhësor të Spanjës Veriore dhe Francës jugperëndimore është gjuha Armene, që tashmë quhet “*Baskishte*”, me shtesa të ndikimeve të gjuhëve Romane, tashmë fqinje me të, në gjuhën *Baske*, të cilën gjuhëtarët profesionistë e quajnë shtresë (Stratum), e cila ka lënë kaq shumë gjurmë në dialektet e shumta të luginave *Baske*”. – Jesus Garcia Castrillo¹⁰³

¹⁰³ *Shënim V. Setian*: Publikuar elektronikisht në 29 Korrik 2013 (Fq.105)

Probabiliteti statistikor, që thjesht një shans apo një koincidence e vetme të mund të shërbejë si shpjegim për shqiptimin (tingëllimin) e njëlojtë të fjalëve të ngjashme *Basko* – Armene, dhe që njëkohësisht të kenë të njëjtin kuptim, do të ishte i pakuptimtë (absurd). Nga ngjashmëritë e dukshme të fjalëve ne mund të arrijmë në përfundimin

e afërsisë (bashkësisë) ndërmjet tyre, përtej çdo dyshimi të arsyeshëm dhe të përfytyrueshëm. (Fq. 105) (V. Setian)

(IndoEuropa Fq. 265-266)

Artak Movsisjan:

“Historia e Armenisë”,

Botuar: “albPAPER”, Tiranë, 2019

Përkthyer nga origjinali prej: Berzh Piranjani

Në “Kronikat Anglo – Saksone” të shkruara në shek. e 9^{të} pohohet që, në Ishujt Britanikë” banorët e parë kanë qenë Bretonët, të cilët kishin ardhur nga Armenia”. Sipas “Kronika Bavareze”, “Kënga e Anës”, “Kënga e Rolandit” dhe burimeve të tjera të Mesjetës del që Bavarezët e kanë zanafillën e tyre në Armeni, në malin Ararat, atje ku Noe qëndroi me barkën e tij. Zanafillën e tyre e lidhin me Armeninë edhe Baskët.

(IndoEuropa Fq. 269)

Garegin D. Nalbandian:

“Legjenda e Hajkut dhe Bel Nimrodit”

albPAPER, Tiranë, 2020

Bazi, djali i Manavazit dhe nipi i Hajkut, ishte babai i fisnikëve Bznuni dhe Basean, të cilët jetuan në perëndim të Liqenit Van, dhe prej tij rrodhi edhe populli *Bask*. (Fq. 145-146)

(IndoEuropa Fq. 284)

Berzh Piranjani:

“IndoEuropa: Shqiptarët dhe Armenët; Shqipja dhe Armenishtja”

Botuar: “albPAPER”, Tiranë, 2021

Kur flitet për origjinën Indoeuropiane të Shqiptarëve dhe gjuhës së sotme Shqipe, kur flitet për origjinën Indoeuropiane të Armenëve

dhe gjuhës së sotme Armene, kur flitet për afërsi të Etruskëve dhe Shqiptarëve të sotëm dhe shpjegim të mbishkrimeve Etruske me gjuhën e sotme Shqipe, kur flitet për gjurmë ngjashmërie ndërmjet Shqipes dhe gjuhës Baske dhe kur po këto hamendësime i atribuohen edhe gjuhës Armene, kur hamendësohet apo pranohet pohimi i Homerit dhe Herodotit që lufta e Trojës ishte luftë brenda fiseve të një trangu, trangu Pellazgjik, kur flitet për lëvizje popullsish farefisnore brenda trangu Pellazgjik dhe më gjerë atij Indo-European nga Azia Perëndimore drejt Mesdheut dhe anasjelltas, kur hamendësohet përdorimi i një gjuhe të vetme, asaj Pellazgjike në pellgun e Mesdheut, kur hamendësohet gjuha Shqipe si zbrërthyesë e gjuhës së lashtë Greke të Homerit, kur gjuha Shqipe dhe gjuha Armene paraqiten si dy gjuhë autoktone dhe si degët gjuhësore më afër rrënjës së pemës Indo-Europiane të gjuhëve Europiane, madje përpara asaj Greke, atëhere me të drejtë lind pyetja:

Po ndërmjet vetë këtyre dy gjuhëve dhe këtyre dy popujve a ka ndonjë lidhje?

(IndoEuropa Fq. 575)

Në këtë rast do nxitoja të hamendësoja se emërtimet “Geg” dhe “Tosk” mund të ishin pasojë e lëvizjes së grupeve të njerëzve nga krahinat sipërpërmendur në drejtim të Ballkanit, dhe do të isha dakort në parim, që fillimisht kanë lëvizur banorët e Tushpës, që është më afër zonës së Ballkanit. Duke ardhur në Ballkan ata janë ndarë në dy rryma: njera që vendosi të qëndrojë në Ballkan dhe lëvizi në drejtim të jugut dhe perëndimit të Ballkanit dhe tjetra që mori drejtimin e veriut dhe përfundoi në gadishullin Apenin dhe më pas deri në vendet Baske.

Kjo mbase i vjen për shtat teorisë së studiuesit Robert Ellis për prejardhjen Armene të Etruskëve dhe teorisë së studiuesit armen Vahan Setian mbi “Origjinat Armene të Baskëve”; po pse jo edhe të atyre studiuesve shqiptarë që e lidhin prejardhjen etruske nga banorët toskë të Shqipërisë.

(IndoEuropa Fq. 598-599)

Fillimisht, rreth 2500 - 2000 vjet para Krishtit ka pasur një lëvizje popullsish, të quajtura “Pellazgjike” (shih hamendësimin tim në materialin më sipër të titulluar “Interpretime të emrit “Pellazg”), me drejtim nga Pllajat Anatoliane në drejtim të Ballkanit. Me mbërritjen në Ballkan një pjesë është vendosur mbi të duke u shtrirë drejt jugut, ndërsa pjesa tjetër ka vazhduar rrugëtimin drejt veriut për të përfunduar më pas në gadishullin Apenin dhe mbase deri në vendet *Baske*.

(IndoEuropa Fq. 603)

NGJASHMËRITË ANTROPOLOGJIKE NDËRMJET ARMENËVE DHE SHQIPTARËVE

Kristo Frashëri:

“Etnogjeneza e Shqiptarëve”, vështrim historik
Botimet M&B, Tiranë 2013

Rezultati më i rëndësishëm u arrit kur shkencat shoqërore mundën të shihnin lidhjen gjenetike jo vetëm të Baskishtes me Kaukazishten, por edhe me gjuhët e fiseve jo-Indoeuropiane, që banonin në brigjet e Mesdheut. Në bazë të këtyre gjurmëve u formua bindja se këto popullata, që kanë banuar në brigjet jugore, lindore dhe veriore të Mesdheut, bënë pjesë në një familje të përbashkët etnogjuhësore, të cilën Hommeli, në dallim me grupin Indoeuropian, e quajti grupi ose familja Alarodike. Në fund të shek. 19te antropologu italian Giuseppe Sergi (Xhuzepe Serxhi), *me anë të matjeve të kafkave të banorëve të lashtë të kësaj treve*, vuri re se ato kishin afri midis tyre dhe se i përkisnin të njëjtës racë – një racë e ndryshme nga ajo e popujve Indoeuropiane. Banorët e këtyre popullatave qenë shtatmesatarë, flokëgështenjë, syzinj, ndryshe nga popullatat Indoeuropiane, të cilët në përgjithësi janë shtatlartë, flokëverdhtë dhe sykaltëroshë. Në mbështetje të këtij konstatimi, antropologu Serxhi këto popullata i quajti pjestarë të grupit etnogjuhësor mesdhetar, emërtim të cilin e kanë pranuar pothuajse të gjithë dijetarët e kësaj fushe. Më 1902

gjuhëtari italian Alfredo Trombetti vërtetoi përfundimisht lidhjen gjuhësore midis Baskishtes dhe Kaukazishtes. Më vonë A. Trombetti, në veprën e vet mbi prejardhjen e gjuhës Baske, mbrojt pikëpamjen se lidhja gjuhësore midis Baskishtes dhe Kaukazishtes nuk ishte rezultat i kontakteve, por i prejardhjes *gjenetike*. (fq. 37 – 38).

(IndoEuropa Fq. 140-141)

Sipas antropologëve, prania e tipit nordik pranë atij mesdhetar që ndeshet në popullsinë e sotme ballkanike, përfshirë edhe në popullsinë shqiptare, është rezultat i përzierjes së dy grupeve etnike – të Indoeuropeanëve dhe Mesdhetarëve. (fq. 56).

(IndoEuropa Fq. 143)

Muzafer Korkuti:

Parailirët, Ilirët, Arbërit. Botimet “TOENA”. Tiranë 2003

Në fillim të shek. XX^{të} u shfaqën mendimet e para për përkatësinë racore të Ilirëve. *Sipas këtyre pikëpamjeve Ilirët, e ardhur në Evropën Juglindore, i përkasin racës nordike*. Ata gjetën në këtë trevë një popullsi, e cila në pjesën më të madhe ishte e racës mesdhetare. Nga përzierja e dy popullsive, sipas tyre, u formua një lidhje e re *antropologjike*, nordiko-mesdhetare. ... (fq. 38)

(IndoEuropa Fq. 187)

Elena Kocaqi

“Roli Pellazgo – Ilir në formimin e kombeve dhe gjuhëve europiane”
Botim i tretë i Shtëpisë Botuese “EMAL”.

Sumerët, që kanë qytetërimin dhe shkrimin më të lashtë në botë, dalin me *tregues koke Brakicefal*, ashtu siç ka qenë popullsia Europiane e epokës së bronzit dhe siç janë sot shqiptarët dhe raca gjermanike.

Banorët e vjetër të Armenisë, ashtu siç na tregon Herodoti, ishin me origjinë Frige.

Por sipas Strabonit, ata ishin me origjinë nga Thesalia, nga qyteti Armenium, të cilët morën pjesë në ekspeditat e Argonautëve.

Këta Armenë, më vonë kolonizuan pjesën e sipërme të Tigris dhe Eufratit. Në Siri dhe Mesopotami ka gjithashtu një numër vendesh që mbajnë emra pellazgë, si Kaonia, Arimara, Larisa. Në Mesdheun Lindor edhe sot ka një pjesë të popullsisë brakicefalik, që tregon se ajo zonë ka qenë banuar dhe sunduar nga populli e bardhë Europiane.

Pra, nga të dhënat që japin, autorët klasikë antikë tregojnë se Armenët, të quajtur ndryshe Albanë, janë nga Thesalia apo nga Frigia. (fq. 88).

... etnitë *brakicefali* janë edhe më të vjetrat e Europës.

Cilat janë etnitë sot që kanë një kokë të pastër brakicefali?

Shqiptarët janë me një tregues qafalik nga më të lartët në Europë, me tregues 85 – 90, që shpesh quhen edhe si hiperbrakicefali. *Shqipëria e jugut ka edhe hiperbrakicefalin më të lartë*, ndoshta më të lartin në Europë. (fq. 97).

Edhe Armenia në Kaukaz ka të njëjtin tregues qafalik. Kjo racë është quajtur ndryshe edhe si raca Alpine. (fq. 98).

Duhet thënë se popullsia e vjetër Europiane është ruajtur nga malet. Vërejmë se është ruajtur nga Alpet Europiane, malet Karpate, Dinarike, Pirenejtë dhe malet e Kaukazit. (fq. 100).

Shqiptarët quhen nga të huajt si Albanë dhe këtë emër duket se ata e lidhin me fisin e Albanëve që përmend gjeografi Ptoleme në shek. e II^{të} para erës sonë (p.e.s.).

Fjalët Alban, Arban dhe Arian kanë të njëjtin kuptim – i Bardhë. (fq.101).

..., të dhënat antropologjike dëshmojnë se në deltën e Nilit dhe tek Sumerët, tremijë vjet para Krishtit, ka banuar një popullsi e bardhë. (fq. 224).

Teoria e gjuhëve indoeuropiane është një teori që duhet rishikuar, pasi ajo është ngritur pa studjuar gjuhën Shqipe, e cila është gjuha që kanë folur edhe popujt e vjetër të Europës dhe shumë e quajnë gjuhën e racës së bardhë, asaj Japetike.

Fjalët, që gjenden sot tek gjuha Indiane dhe Iraniane, nuk janë fjalë, që gjenden nga gjuhët Europiane me këto gjuhë, por gjenden midis Shqipes dhe këtyre gjuhëve. (fq. 227).

(IndoEuropa Fq. 197-198)

Artashes Abegian:

“Geschichte Armeniens”

Shtuttgart, 1948 (Faqe 1-7)

Sipas shënimeve të Herodotit (shek. 5^{të} para Krishtit), “babait të historisë”, si edhe të Eudoksos (shek. 4^{të} para Krishtit), Strabonit (viti 63 para Krishtit – viti 19 pas Krishtit) dhe autorëve të tjerë të lashtësisë, paraardhësit e Armenëve e kanë origjinën nga Thraka dhe kanë qenë të afërt me Frigët.

(IndoEuropa Fq. 243)

Popullsia

Gjatë formimit etnik të kombit Armen dy janë elementet, që duhet të kenë vepruar në mënyrë përcaktuese:

1. Armenët e lashtë të ardhur nga Europa
2. Popullsia paraArmene vendase

Në këtë proces duhet të ketë pasur pjesën e vet edhe popullsia Hittite si element etnik-formues. Dhe në fund nuk duhet të kalojnë pa u

përmendur kohërat parahistorike të vendit. Në formimin përfundimtar etnik të popullit Armen, sidoqoftë, koha nuk mund të kalojë pa lënë gjurmë. Nga bashkëveprimi i të gjithë elementeve sipërpërmendur mendohet të jetë krijuar popullsia Armene. Si çdo popull tjetër, edhe vetë populli Armen është një popull i përzier. Në përgjithësi popuj me një racë absolutisht të pastër nuk njihet të ketë. Madje, në krahasim me shumë nga popujt e tjerë të botës, populli Armen konsiderohet ndër popujt më pak të përzier. Kjo për arsye se procesi i formimit etnik të popullit Armen, në pjesën më të madhe dhe përfundimisht, ka mbaruar në kohërat parahistorike. Atdheu historik i Armenëve, i rrethuar dhe mbyllur nga vargmalet e larta malore dhe grykat e thella, si edhe pozicioni i tyre fetar rreptësisht i veçantë, gjithashtu, kontribuan shumë për këtë.

Popujt kryesorë të Europës, Azisë së Vogël, Armenët, popujt e Kaukazit, dhe të Lindjes së Afërme dhe të Mesme duhet të numërohen (përfshihen) në grupin e racës Euripide. Për më tepër, lidhja e afërt racore ose ngjashmëria njihet përgjithësisht nga njëra anë midis shumicës së popujve të Gadishullit Ballkanik dhe zonave fqinje, dhe nga ana tjetër midis atyre të Azisë së Vogël, Armenisë, Kaukazit dhe Lindjes së Afërme dhe të Mesme. Ata shpesh janë referuar kolektivisht si raca Dinarike. Akoma më tej, studiues të tjerë e përdorin këtë emër të fundit për t'ju referuar vetëm njerëzve, që bëjnë pjesë në popujt e grupit të parë, atyre të Gadishullit Ballkanik dhe atyre të zonave fqinje me Alpet Dinarike, që konsiderohen si zona qendrore e tyre (bërthama). Nga ana tjetër, shpesh përfshihen në të njëjtin grup racash popujt e vjetër Hittitë dhe Kaldë (Çaldë) si edhe popujt më të vjetër e të rinj të Azisë së Vogël, Armenët, të Kaukazit dhe të vendeve fqinje me to. Nga studiues të ndryshëm ka pasur edhe emërtime të ndryshme, si p.sh.: hittitë, alarodikë, homo tauricus, homo dinaricus, kaukazianë, armenoidë, paraaziatikë, etj. Karakteristikat e mëposhtëme *antropologjike* për anëtarët e këtij grupi racor janë pothuajse gjithmonë të njëjta si për ato që paraqet grupi i afërt Dinarik: kafkë e shkurtër, sy të zinj, flokë të zinj, fytyrë me gjerësi mesatare, ngjyra e lëkurës – kafe e hapur, etj.

Gadishulli Ballkanik, atdheu i racës Dinarike, ka qenë njohur si vendi i origjinës së Armenëve.

Në popullsinë Armene takohet, gjithashtu, edhe tipi i racës së Europës Veriore (NordEuropiane), pra njerëz me kafkë të gjatë, sy ngjyrë blu, flokë të verdhë, fytyrë të ngushtë, ngjyra e lëkurës – e bardhë në të kuq, etj. Udhëtarë dhe studiues Europianë, që kanë bërë vrojtime në Armeni, e konfirmojnë një gjë të tillë.

Fridtjof Nansen, i cili më 1925 kishte ndërmarrë një udhëtim studimor në Armeni, ka ardhur në të njëjtin përfundim. “Ndër njerëzit e mbledhur këtu”, thoshte ai, “ unë shoh tipa të ndryshëm Armenësh: nga armenoidë të pastër, me tipare zeshkane, deri tek ata të tipit Nordik”. Në këngët bashkëkohore Armene i këndohet me dashuri vajzave dhe djemve bjondë, që zakonisht i përkasin klasave fisnike. Në sytë e poetëve popullorë Armenë janë kryesisht brunet, që konsiderohen ideali i tyre i bukurisë, por si të tilla gjenden shpesh edhe bjondet. Më pas, në këngët e vjetra mitologjike dhe legjendat historike të Armenëve do të gjeni të përshkruar paraardhësit dhe heronjtë e tyre fisnorë me lëkurë në ngjyrë të hapur, flokë të verdhë, sy në ngjyrë blu dhe shtat të lartë. Rezultatet e zbulimeve të bëra në varrezat e gjetura nga gërmimet në Armeninë e sotme, që i përkasin kohëve të afërta të epokës së hekurit dhe të bronzit, na tregojnë që popullimi paraKaldian (paraÇaldian) i vendit ka qenë i përbërë nga një racë me *kafkë të gjatë*. Ky popull qëndroi për një kohë të gjatë, afërsisht deri rreth mesit të mijëvjeçarit të 2te para Krishtit, në Armeni. Fiset me kafkë të shkurtër kanë emigruar atje vetëm më vonë si pasues të atyre me kafkë të gjatë. “Edhe këta vendas (Çaldët, Kaldët, aboriginët) shfaqin që të kenë pasur në përgjithësi një ndikim të caktuar të gjakut Europiano-Verior (NordEuropian)”, shkruan Reche. Armenët pasuan vetëm më vonë, “fillimisht një fis që emigronte nga Evropa dhe që i përkiste racës së Evropës Veriore.

(IndoEuropa Fq. 245-247)

NGJASHMËRITË GJUHËSORE NDËRMJET GJUHËVE ARMENE DHE SHQIPE

Berzh Piranjani:

“IndoEuropa: Shqiptarët dhe Armenët; Shqipja dhe Armenishtja”
Botuar: “albPAPER”, Tiranë, 2021

Kur flitet për origjinën Indoeuropiane të Shqiptarëve dhe gjuhës së sotme Shqipe, kur flitet për origjinën Indoeuropiane të Armenëve dhe gjuhës së sotme Armene, kur flitet për afërsi të Etruskëve dhe Shqiptarëve të sotëm dhe shpjegim të mbishkrimeve Etruske me gjuhën e sotme Shqipe, kur flitet për gjurmë ngjashmërie ndërmjet Shqipes dhe gjuhës Baske dhe kur po këto hamendësime i atribuohen edhe gjuhës Armene, kur hamendësohet apo pranohet pohimi i Homerit dhe Herodotit që lufta e Trojës ishte luftë brenda fiseve të një trunгу, trunгуt Pellazgjik, kur flitet për lëvizje popullsisht farefisnore brenda trunгуt Pellazgjik dhe më gjerë atij Indo-Europian nga Azia Perëndimore drejt Mesdheut dhe anasjelltas, kur hamendësohet përdorimi i një gjuhe të vetme, asaj Pellazgjike në pellgun e Mesdheut, kur hamendësohet gjuha Shqipe si zbërthyes e gjuhës së lashtë Greke të Homerit, kur gjuha Shqipe dhe gjuha Armene paraqiten si dy gjuhë autoktone dhe si degët gjuhësore më afër rrënjës së pemës Indoeuropiane të gjuhëve Europiane, madje përpara asaj Greke, atëhere me të drejtë lind pyetja:

Po ndërmjet vetë këtyre dy gjuhëve dhe këtyre dy popujve a ka ndonjë lidhje?

(IndoEuropa Fq. 575)

Edwin Jacques:

“SHQIPTARËT. Historia e popullit shqiptar nga lashtësia deri në ditët e sotme”, “Kartë e Pendë”, Fondacioni Abraham Linkoln, Tiranë, 1996. (botuar për herë të parë: 1995)

Shënim B.P. Duke folur për gjuhëtarin Franz Bop (1791 – 1867) Jacques thotë:

Ai vërejti ngjashmëri midis fjalorit të Shqipës, nga njera anë, dhe atij të Armenishtes ose të gjuhëve balltike, Letonishtes dhe Lituanishtes nga ana tjetër,... Bopi e botoi veprën e tij më 1854, duke vërtetuar përfundimisht se Shqipja bën pjesë në familjen e gjuhëve Indoeuropiane dhe nuk rrjedh nga ndonjë gjuhë tjetër simotër në kontinent, si edhe Greqishtja. (fq. 36).

Çuditërisht ky diagram tregon se ndër 47 gjuhë moderne me bazë Indoeuropiane, vetëm dy prej tyre, Shqipja dhe Armenishtja, kanë një prejardhje të drejtpërdrejtë nga Indoeuropianishtja, pa ndonjë prind të ndërmjetëm gjuhësor. (fq. 48).

Shënim B.P.: Të shihet kjo hamendje: N.q.s. gjuha Armene ka ngjashmëri me atë Shqipe, por ndryshon nga ajo e Albanëve të Kaukazit, atëhere do të thotë që Shqiptarët dhe Albanët e Kaukazit kanë ndryshime thelbësore në mes tyre, pra nuk janë i njëjti popull.

(IndoEuropa Fq. 671)

Elena Kocaqi:

“Shqipja – çelsi i gjuhëve Indoeuropiane”

Botim i Shtëpisë Botuese “EMAL”.

Në Kaukaz gjendet gjuha Armene, që quhet gjuhë Indoeuropiane, dhe shkrimet e saj më të vjetra janë të shek. V^{të} – VII^{të} pas Krishtit.

Gjuha e Frigasve në Azi të Vogël, që Herodoti e quan gjuhën më të vjetër në botë, rrjedh nga gjuha Hite (*Hittite – Shënim B.P.*), që është edhe gjuha më e vjetër e shkruar Indoeuropiane, që mund të datojë që në vitet 1600 para lindjes së Krishtit. (fq.7).

Tani lind pyetja: cila ka qenë gjuha bazë që ka lindur gjuhët Indoeuropiane?

Gjuhëtarët nuk kanë mundur të vërtetojnë se kush është gjuha bazë, që lindi të gjitha këto gjuhë. Gjuhëtari dhe albanologu Frank Boppi ka hedhur mendimin se Sanskritishtja ka qenë bazë e këtyre gjuhëve, gjë që nuk është vërtetuar. Ka pasur gjuhëtarë, që kanë menduar se duhet të ishte Armenishtja, por nga studimi i saj nuk dilnin aq shumë elementë të përbashkët që ta vërtetonin këtë teori.

(IndoEuropa Fq. 199)

Gjuha Shqipe është më afër nga të gjitha gjuhët me gjuhën mëmë Japetike, ose me gjuhën origjinale të popullsisë së racës së bardhë. (fq.9)

(IndoEuropa Fq. 199)

Elena Kocaqi:

“Lufta e Trojës”, Tiranë, 2018

Edhe Armenishtja rrjedh nga Frigjishtja e bashkuar me elemente Aziatikë. Siç do të shohim Frigjishtja është një gjuhë Shqipe antike dhe rrjedhimisht bie teza e gjuhëtarëve që nxjerrin Armenishten më të vjetër se sa Shqipja, pasi ajo është një degë e Shqipes, pasi Armenët si Brigas, kanë emigruar nga Shqipëria e sotme në Trojë dhe nga aty në drejtim të vendbanimit të tyre historik. (Faqe 33-34)

Spiro Konda:

“Shqiptarët dhe problemi pellazgjik”
 Uegen 2011, (Botimi i parë: Tiranë 1964)

Ai, që do të marrë përsipër të shkruajë historinë e kombit shqiptar që nga kohët parahistorike dhe gjer në ditët e Gjergj Kastriotit ose Skënderbeut, duhet medoemos të ketë këto cilësira, domethënë, të jetë:

Filolog Helenist

Filolog Latinist

Gjuhëtar (glosolog)

Indolog

dhe

Gjuhën Shqipe ta ketë shumë amtare dhe ta zotërojë shkencërisht (fq. 19)

Gjuhë më të përsosura janë ato të racës Kaukaziane, që banojnë në Europë, Azi dhe Afrikë. Këtyre gjuhëve shkencëtarët-gjuhëtarët u dhanë emrat e tre djemve të Noes, duke i quajtur Hametike, Semitike dhe Japetike. Popujt që flasin gjuhën Japetike hyjnë në racën Ariane, ose Indigjermane ose Indo-europiane. Këto gjuhë i flasin ata që banojnë në Europë, përveç Turqve, Hungarezëve, Laponëve, Finëve dhe Gaskonëve, që banojnë në Francën jugore dhe në Spanjë. Në të njëjtën familje hyjnë Indianët, Persët dhe Armenët prej popujve të Azisë.

Nuk janë ruajtur kujtime mbi vendin ku kanë jetuar bashkë popujt Arianë. Por duket se atdheu i tyre i përbashkët ka qenë Azia qendrore, aty nga veriu i Indisë. Prej këtej zunë të shkëputen dhe të drejtohen nga perëndimi disa nga këta popuj, që përbënin familjen Japetike. (fq. 32-33)

Origjina e Shqiptarëve, domethënë atdheu ynë i parë, gjendet po të zgjidhet më parë çështja e gjuhës; se kjo është për të gjithë karakteristika kryesore e kombësisë. (fq. 33)

Zacharie Mayani:

“Etruskët fillojnë të flasin”, Shtëpia Botuese “Fan Noli”, Tiranë, 2018 (botuar për herë të parë 1973, Francë)

Faktikisht, *Etruskishtja* paraqet disa pika kontakti me *Armenishten*, ashtu si edhe *Shqipja*. (fq. 130)

(IndoEuropa Fq. 118)

*Nuk ka asgjë për t’u habitur që në Armenisht gjejmë shumë terma korrespondues me terma Ilirë, sepse, sipas Herodotit, Armenët janë me origjinë Thrako-Frigjiase (ose trashëgimtarë të Brigëve të lashtë Ballkanikë). Le të nënvizojmë disa pika kontakti midis Armenishtes dhe Shqipes: 1) të dy gjuhët kanë një nyje shquese të pasvendosur; 2) *erthal* në Armenisht është “shkoj, erdha” krahaso me Shqipen *ardh*; 3) *ges* është “gjysmë”; krahaso me Shqipen “gjysmë”; *gtanem*, “unë gjej”; krahaso me Shqipen *gjet*; 5) *tzain*, “zë”; krahaso me Shqipen *za*; 6) *medz*, Armenisht “i madh”, në Shqip është *madh*. Prej kohësh janë nxjerrë në pah edhe ngjashmëri të tjera, ku ndër më të rëndësishmit është: shumësi *-ik* i Armenishtes formohet nga mbaresa *-er, -eri (doun, “shtëpi”, shumës “dounerë”)*. Tashmë kjo është krahasuar me *-ar* të *Etruskishtes* (dhe *-eri?* “krahaso *shoqëri, vëtera* (vite) të shqipes).*

(IndoEuropa Fq. 119-120)

... Gjuha Etruske përafrohet dhe lidhet me disa gjuhë të Orientit, d.m.th. të Azisë së Vogël. Por këto gjuhë nuk janë me origjinë lindore. Ato janë gjuhë me bazë Indo-Evropiane, të vendosura në Azinë e Vogël. Po kështu, gjuha Etruske nuk është orientale.

Origjina e saj të shpie drejt Danubit.

Etruskët janë, pjesërisht, trashëgimtarët e Tursha-ve. Por Turshat nuk janë një popull me origjinë orientale. Ata janë Ilirë të lashtë (ose Thrako-Ilirë) të vendosur në Azinë e Vogël. (fq. 515)

(IndoEuropa Fq. 122)

Shaban Demiraj:

“Epiri, Pellazgët, Etruskët dhe Shqiptarët”
Akademia e Shkencave e Shqipërisë, INFBOTUES, Tiranë 2008.

Ajo (Gjuha *Pellazge – Shënim B.P.*), si në Armenishte, i ka çaspiruar bashkëtingëlloret mbylltore të zëshme të aspiruara dhe mbylltoret e zëshme i ka shndrruar në të pazëshme, kurse mbylltoret e pazëshme i ka kthyer në të aspiruara. “*Pellazgjishtja* jep vetëm një shembull të një Indoeuropianishteje të pazëshme të aspiruar: *th*, e cila ruhet si e tillë ashtu si në Armenishte” (po aty fq.13 - e ka fjalën për veprën “Le Pelasgique” të Van Vindekens – *Shënim B.P.*). (fq. 32)

(IndoEuropa Fq. 123)

Robert D’Angely:

“ENIGMA, nga pellazgët tek shqiptarët”
Botimet TOENA”, Tiranë, 1998.

Armenët janë një popull Mesopotamas. Nëse gjuha e tyre çfaq ngjashmëri me gjuhë të tilla, si Shqipja, Sanskritishtja, Greqishtja e të tjera, ky fakt nuk ka asgjë të veçantë, për shkak të kontakteve dhe marrëdhënieve të të gjitha llojeve, që populli Armen ka pasur që në origjinë me Argienët e ekspeditës së parë Ariane ose Pellazge drejt Indisë. Na mjafton si provë e këtij kontakti ose e marrëdhënieve të Armenëve me Shqiptarët ndikimi i gjuhës së këtyre të fundit, që ka ushtruar lidhur me përdorimin e nyjes që vihet pas emrit.

(IndoEuropa Fq. 129)

Marika Butskhrikidze:

(Shënime nxjerrë nga Wikipedia)

Gjuha është institucioni më demokratik që ekziston rreth nesh. Ai mbart informacion mbi të kaluarën dhe të tashmen tonë, si individë dhe si kombe, më me vërtetësi. Shqipja, armenishtja dhe greqishtja

janë të vetmet degë “të gjalla” të izoluara të familjes së gjuhëve indo-Europiane. Të gjithë i njohim grupet e tjera, mjaft të mëdha të gjuhëve Indo-evropiane si: Gjermanike, Romane, Indo-Iraniane apo Sllave. Më ka intriguar gjithmonë fakti që Shqipja dhe Armenishtja (duke lënë mënjanë rastin e Greqishtes tani për tani) qëndrojnë të izoluara, por kanë ende mjaft tipare që i përkasin familjes së gjuhëve Indo-evropiane. Pyetjet që më shqetësonin për një kohë të gjatë ishin: cilat janë karakteristikat që i bëjnë këto gjuhë indo-evropiane, dhe në të njëjtën kohë të dallueshme për t’i bërë të veçuara? Dhe pse nuk kanë “motra”, ashtu si gjuhët e tjera, si për shembull polonisht apo frëngjisht? Përderisa ende nuk i kam të gjitha përgjigjet për momentin, të paktën mund t’ju tregoj për ngjashmëritë e jashtëzakonshme që kam gjetur mes Shqipes dhe Armenishtes.

...

Duke pasur në dispozicion fjalorë të ndryshëm etimologjikë të Shqipes dhe Armenishtes dhe kumtesa shkencore, kuptova se ndër të parët, që i kushtuan vëmendje dhe kanë shkruar për afërsinë e gjuhës shqipe me atë armene, ishin H. Pedersen (1906) dhe V. Pisani (1950, 1959). Nga artikujt më të fundit mbi këtë çështje mund të veçohen Kortlandt (1980) dhe Martirosyan (2013). Martirosyan (2010) në “Fjalorin etimologjik të leksikut të trashëguar Armen” jep një listë me rreth 49 fjalë Shqipe të vërtetuara (por disa prej tyre edhe të diskutueshme) në Armenisht.

...

Ka shumë korrespondenca të tjera leksikore që presin analiza të mëtejshme të thelluara. Sigurisht, disa nga etimonët e konsideruar më sipër kanë korrespondencë edhe në gjuhë të tjera Indo-Europiane. Ne i kemi lënë jashtë këtu për interes të shkurtësisë.

Përveç disa studimeve fragmentare për këtë çështje, nuk kam hasur në ndonjë studim sistematik e të thelluar të korrespondencave leksikore midis Armenishtes dhe Shqipes deri më tani. Një studim i tillë, mendoj se mund të hedhë më shumë dritë mbi vendin e këtyre

degëve të izoluara brenda familjes indo-evropiane dhe historitë e tyre përkatëse.

Dr. Marika Butskhrikidze

[më 10 gusht 2018].

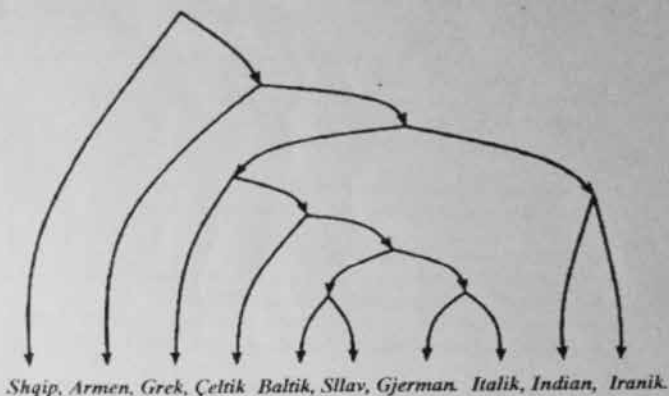
Shënim:

Për më tepër informacion dhe hollësira lidhur me këtë temë të shihet libri “Fjalor Pellazgjik” me autor Berzh Piranjani, botimet M&B, Tiranë, 2022

9

PEMA E GJUHËVE INDO-EUROPIANE

"Popoli, Geni e Lingue", grafika e prejardhjes së gjuhëve, ndërtuar prej dy nxënëseve të Cavalli Sforçe-si: **Alberto Piazza dhe Eric Minch:**

Në botën tonë ka një horizont që nuk lejon shtyrjen e shikimit tonë përtej tij. Dhe, nuk ka dyshim se, persa i përket lashtësisë, horizonti ynë ndalet te **Pellazgët Yjnor**, "shpikës të alfabetit fonetik" **popuj të Detit, të cilët i quajtën "Iliri"** trojet e banuara nga njerzit e tyre të lirë.

E vërteta historike dhe veçanërisht ajo e gjuhësisë, dalin në dritë duke i ngjitur unazat e ndryshme të ngjarjeve, për formimin e një zinxhiri të gjatë, në përmasën e tij më të gjerë, me kujdes të madh e me përkushtim të veçantë, në mënyrë që kultura mos të bëhet peng i propogandës. Dhe, duke i mbetur besnik këtij parimi, ia vura themelet gjurmimeve të mia mbi Pellazgët, thjeshtësisht, duke i vendosur së bashku, njërin pas tjetrit, unazat e çmuara të të dhenave shkencore të shkrimtarëve të mirënjohur të lashtësisë, nga Homeri, Herodoti, Tuqiditi, Virgjili, Pausania, etj. deri tek ata studiues të lirë të ditëve tona.

Nëse duam t'a përballojmë me baza shkencore të vërteta dhe me pa anësi këtë studim, duhet të kemi kujdes që mos të bëhemi viktimë të **Horror Novi**-it. T'i analizojmë me urtësi dhe pa paragjykime jehonat e lajmeve të çmuara, të ardhura nga lashtësia e hershme, kur emëri i vendeve nuk konsiderohej i huaj nga fiset sapo të ardhur, ashtu si edhe nuk njihej nevoja e këmbimit të emrave, me paragjykim të posatshëm, për t'ia dhënë historisë përmasën e interesit politik ose vetiak të kohës.

Dihet fare mirë se, para ardhjes së Heleneve në trojet që sot njihen si "Greqi", ata vende quheshin "Pellazgji". Ja se si vërtetohet ky fakt nga autorët e lashtësisë.

Homeri (Iliada-v.681-685):

"Aso kohë, ata që banonin në Argolidën Pellazgjike (...)quheshin Mirmidon, Helen dhe Akej".

Homeri e quan "Pellazgjike" Argolidën dhe jo Akej.

Herodoti (Historia, Libri VIII, kap.44):

"Në kohë kur Pellazgët banonin në trojet që sot quhen Hellad, athinasit ishin pellazgë, të fisit të Kranoit (...)por kur u helenizuan, e ndruan edhe emrin e tyre".

Tuqididi (libri I, kap.3)

"Përpara Helenit Deukalion, ky emër "Hellas" nuk gjindei fare: popullsira të tjera e veçanërisht populli Pellazgjuk ia dhanë vendit emërin e tyre".

Pausania (Arkadia, libri VIII, 1,4,6)

"Arkadët thojnë se Pellazgu ishte njeriu i parë që lindi në tokën e Arkadisë. Dhe, meqë Pellazgu u bë mbret, Vendi u quajt "Pellazgi".

Virgili (Eneide, VIII, v.602-603)

"Thuhet se banorët e parë të Italisë sonë ishin Pellazgët".

Mos të harrojmë se ende gjenden në Itali vende që e rruanjën emrin e Pellazgve si p.sh. **Isole Pelasgie**, afër Siqilisë dhe në veri, afër Padovas. **Le Terme Pelasgie**. Pak km përtej Firences, hasemi me vendin që mban emërin **Pelago** dhe afër Modena-s, gjindet qyteti **Pieve-Pelago**.

Pa dyshim, interesë të veçante gjuhësore dhe historik deshmohet nga emri që mbajnë: **Mali Liri**, **Qyteti Liri** dhe **Lumi Liri**, të cilët gjenden në Lacio të Italisë, nja 40 km. në jugë të Romës.

Për t'a bërë sa më të qartë analizen tonë në këtë shkrim, duhet të kemi të pranishëm, gjithmonë, se **Pellazgët Yjnor** ishin ata që e shpikën alfabetin fonetik. Si dihet, më parë shpreheshin me "**hieroglifike ose me ideograma**". Prandaj, me bindje të plotë mund të themi se qytetërimi i vërtetë fillon me **Pellazgët Yjnor dhe të Lirë**, të cilët e quajtën "**ILIRI**" vendbanimin e tyre. Iliria shtrihet nga Egjeu deri në Danub.

Nuk ka dyshim se shkrimi është mjeti i vetëm për përhapjen e kulturës në skajet e ndryshme të botës, ashtu si, në fakt, ka ndodhur Pellazgët, duke qenë lundruar të lire dhe të afte, e përcollën gjuhën, alfabetin e kulturën e tyre kudo që vajten. Dhe, studimi i gjuhësive, në dëshmon se ata kanë vajtur shumë më largë se sa e ka pranuar shkencë e ditëve tona!

Tashti, për vërtetimin e një shkencë të përpiktë, duhet të rruhem, me çdo kusht, nga ai mentalitet i përhapur në ditë tona, me perkrahjen e kesaj shprehjeje të latinishtes "**Damnata quod non intelligit**". (e denojë, meqë nuk e kuptojë) Pra, të perpiqemi dhe mos të denojmë me përbufje çka është zbuluar, me mundime të mëdhaja, vetëm pse nuk përputhet me tezat tona, ose në kundërshtim me interesat tona. Përsa i përket Italisë, kemi dëshmi nga shkencarë të ndryshëm, të cilët e perkrahin tezen e prejardhjes **Pellazgo-Ilire** të italianëve. T'a vërtetojmë këtë teze në formë shkencore:

Diodor Siqilioti na informon se dhjetë shekuj para K. përdorei alfabeti i Pellazgve dhe nënvizon se, të parët që e sollën alfabetin e tyre në Itali dhe në Evropë, duke bërë disa përshtatje, ishin vetë Pellazgët.

Plini Plakë e vërteton lajmin se Pellazgët ishin ata që e sollën në Itali' alfabetin fonetik.

Seneca, me anë të hartës gjeografike të tijë, dëshmon periudhën e arrdhjes së Etruskeve në Itali. Ai shprehët pikërisht në këtë mënyrë:

"Etruskët numëronin me "saecula" historinë e tyre dhe mendonin se "saeculum" i parë fillonte në shekullin 1200-1100 para K.

Në këtë përmbledhje të shkurter të studimit tonë, besoj se nuk është i rastit të zgjatemi më tej me autorë të lashtësisë. Të mësojmë pak edhe mendimin e disa studiuesve të dy shekujve të fundit, për të patur një pamje dëshmuese më të përpiktë, të historisë dhe gjuhësive sonë me interesë të jashtëzakonshme:

Francesco Ribezzo "**Iscriptionum Messapicarum**" (1944), pranon concordancën të shumëta midis onomastikës Venete, Japixhe, Ilire dhe shqiptare.

Alfredo Trombetti, confermon se fise Ilire u përhapen në gjith Gadishullin Italik, nga Venediku, në Pulia e në Kalabri.

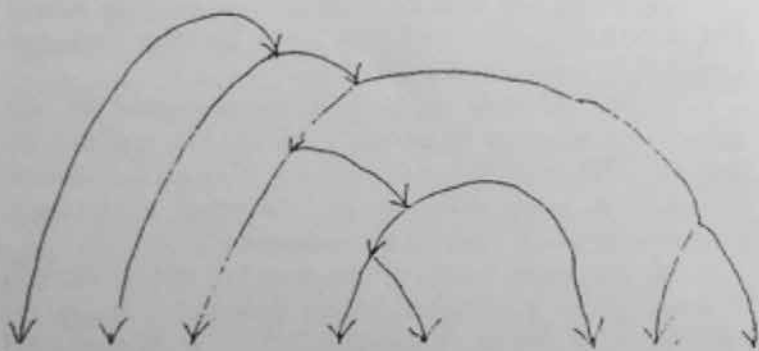
Elia Lattes, pohon se nuk ka arsye që mos të pranohet origjina Ilire e popujve Italik.

Nxjerrë nga Libri: "Pellazgët, Ilirët, Etruskët, Pellazgët"; Nermin Vlora

1) Vizatimi paraqitet me gjuhën "ALBANESE", si fillimi i të folmeve, nga ku kanë shpërthyer gjuhët e tjera. Unë do ta quaja Pellazgo-Ilirishte, meqë fjala "Albanese" nuk ekzistonte, por duket se në studimet e tyre ata u bazuan mbi emrat që përdoren sot: emra aktualë për shprehje teknologjike moderne:

2) Edhe fjala "ÇELTË" (gjyrë e çeltë) e ka kuptimin vetëm në gjuhën shqipe, ashtu si edhe "BALTA" (Baltike). Sa për emrat e tjerë, t'i mënjanojmë tash për tash, meqë nuk kam dokumentime të mjaftueshme për transformimin e tyre.

Në faqen 244 të veprës: "GENI, POPOLI E LINGUE" të autorit L.L. Cavalli-Sforza, mund të vështrohet ky vizatim interesat nga pikëpamja e prejardhjes së gjuhëve:

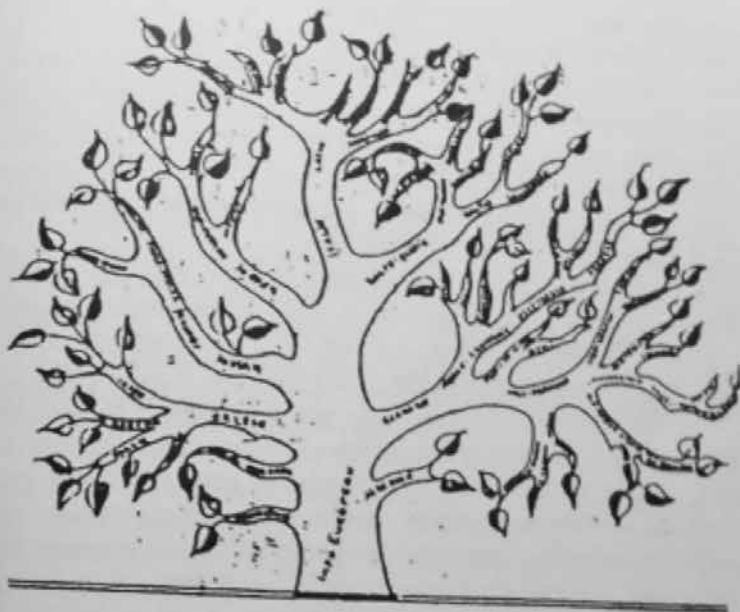

Shqip Armen Grek Çeltik Baltik Sllav Gjerman Itali Indian Iranik

Cavalli-Sforza shkruan se me 1863, linguisti gjerman AUGUST SCHLEICHER botoi një dru të gjuhëve indo-evropiane që u afrohet shumë atyre të sotmeve. Por në atë kohë, shkruan ai, mungonin metodat

Nxjerrë nga Libri: "Pellazgët, Ilirët, Etruskët, Pellazgët"; Nermin Vlora

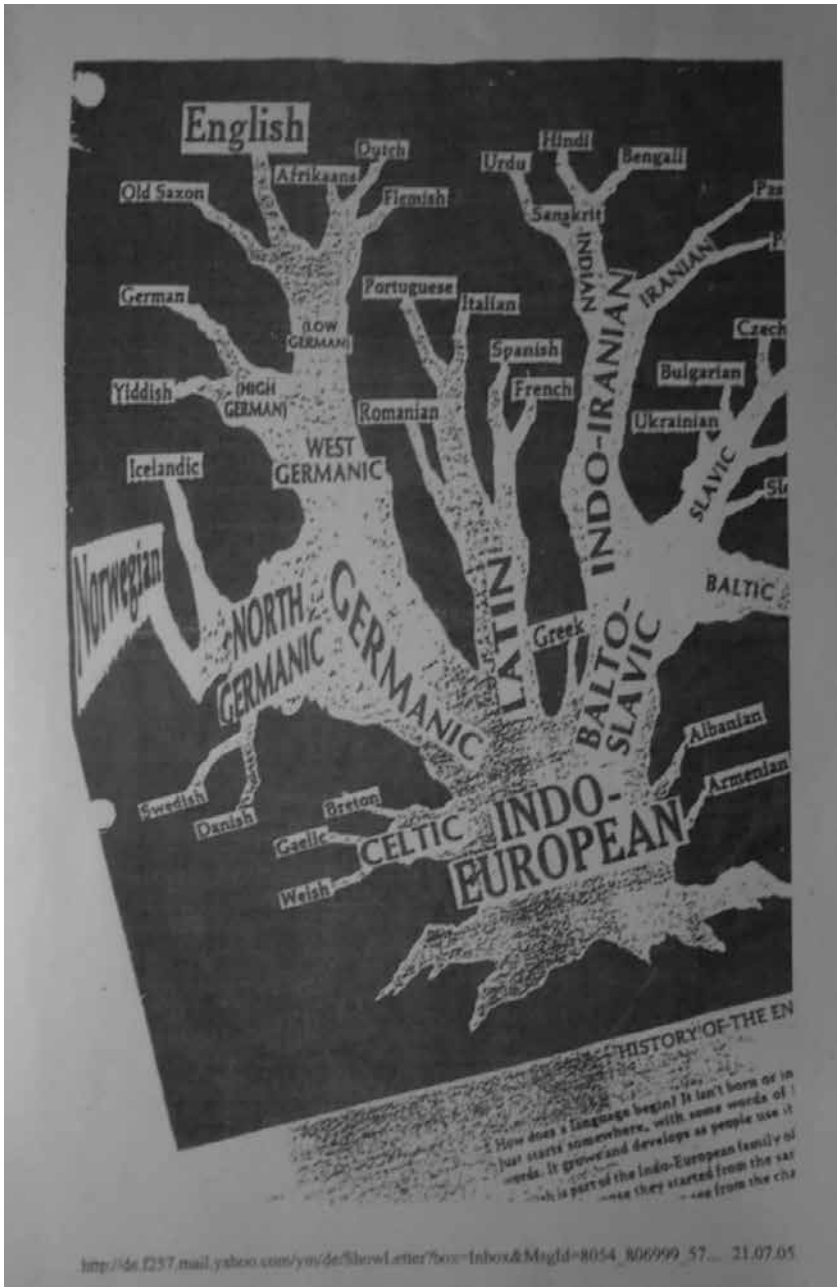
sasiore, të aplikimeve biologjike, të cilat u zbuluan shumë më vonë, në mesin e dytë të shekullit tonë. Ka mundësi që Schleicher të jetë influencuar nga shkallëzimet e ndryshme të CHARLES DARWIN-it, për ta shpjeguar teorinë e origjinës së organizmave.

DARWIN, në veprën e tij: "ORIGJINA E FARAVE NJERËZORE"; në kapitullin XIV, botuar me 1859, shkruan:

"Po të njihej druri biologjik i grupeve të fiseve të ndryshme të njerëzve, do të ishte e mundur të njihej edhe ai i gjuhëve".

Sidoqoftë, druri gjenealogjik paraqitur nga AUGUST SCHLEICHER, në përmbajtje, nuk ndryshon tepër

Fotot e mëposhtëme janë nxjerrë nga Artikulli:

PEMA FAMILJARE E GJUHËVE I KA RRËNJËT NË ANATOLI (ANADOLL) - KËSHTU THONË BIOLOGËT

Artikull i marrë në Internet;

botim i “The New York Times” nën titullin:

August 23, 2012

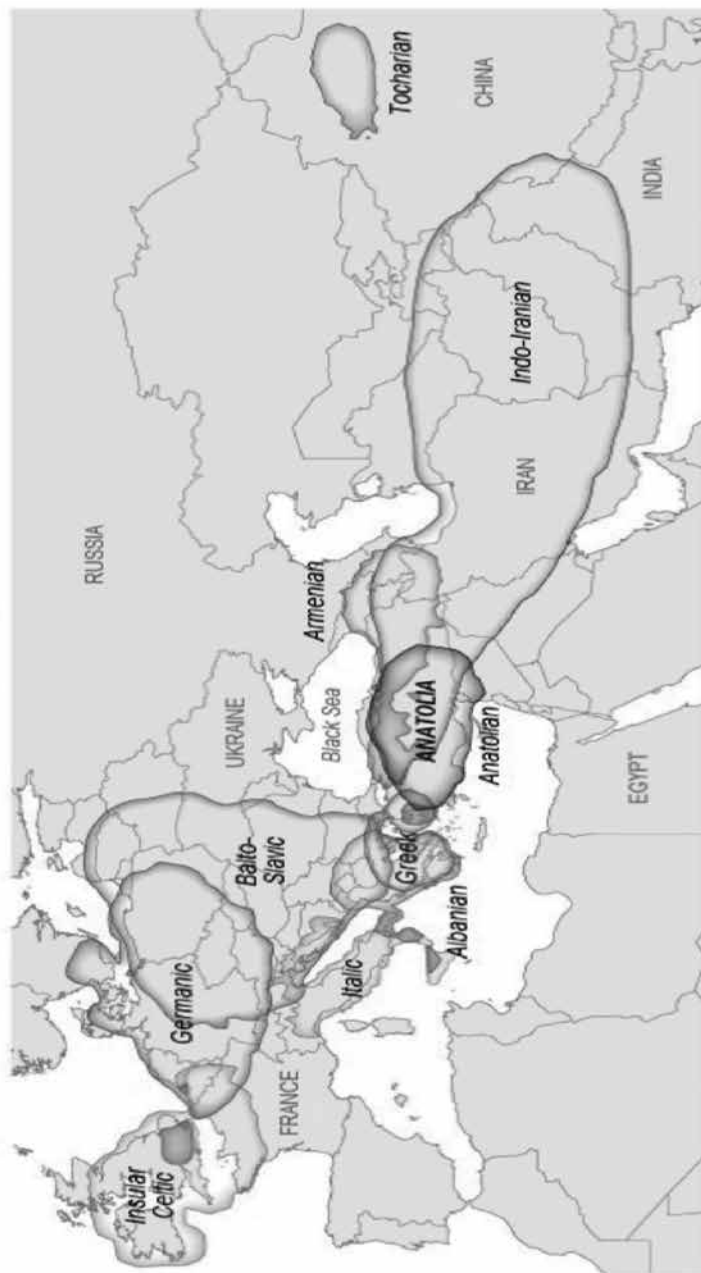
Family Tree of Languages Has Roots in Anatolia,

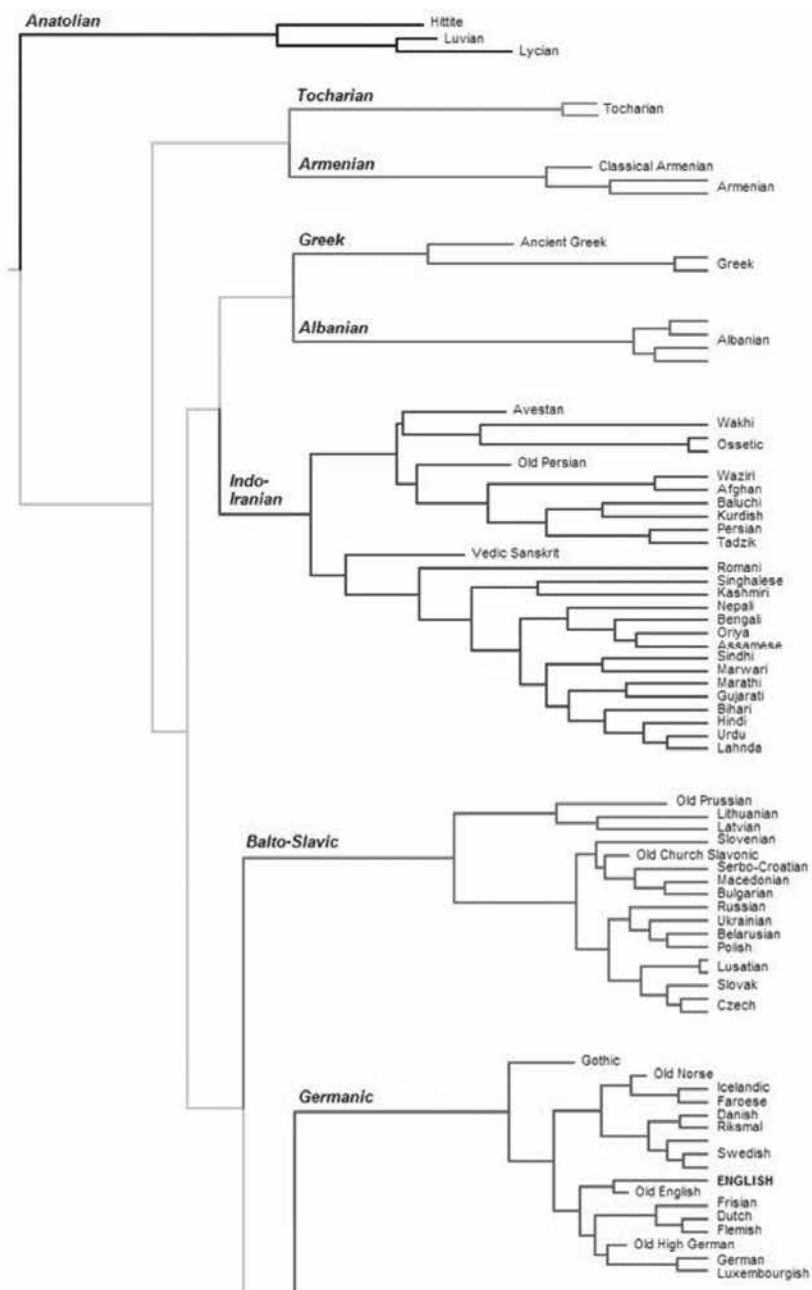
Biologists Say

By NICHOLAS WADE

Tracing the Origins of Indo-European Languages

A new study suggests that the sprawling Indo-European family of languages originated in Anatolia, or modern-day Turkey. [Related Article »](#)

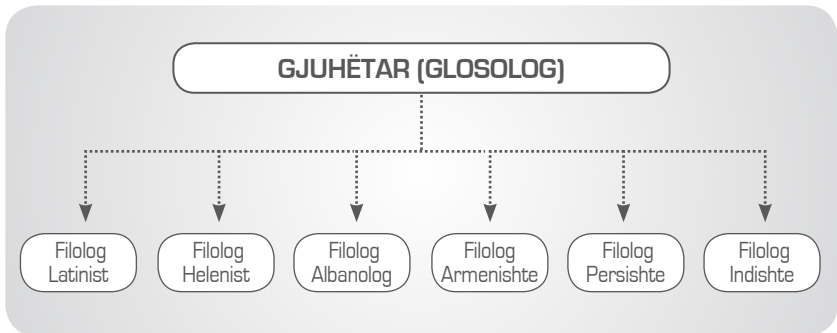

V

PARAQITJA SKEMATIKE E GJUHËTARIT QË DO MARRË PËRSIPËR TË STUDIOJË HISTORINË E SHQIPËRISË DHE GJUHËN SHQIPE

(Sipas studiuesit gjuhëtar Spiro Konda)

1. Filolog Helenist
2. Filolog Latinist
3. Gjuhëtar (glosolog)
4. Indolog, dhe
5. Gjuhën Shqipe ta ketë shumë amtare dhe ta zotërojë shkencërisht

VI

NË VEND TË PASTHËNIES

Në fund të këtij referimi është vendosur një listë me emra autorësh dhe librash, i njëjtë me atë të vendosur në librin “*Indo-Europa; Shqiptarët dhe Armenët; Shqipja dhe Armenishtja*”, albPAPER, Tiranë, 2011, me qëllim që, kushdo që është i interesuar të marrë një informacion më të hollësishëm rreth elementeve, që janë trajtuar në temat e mësipërme, të mund t’i përdorë sipas interesit.

Veçanërisht interesant është trajtimi që i bëjnë prejardhjes së gjuhëve Greke, Etruske, Baske, Shqiptare dhe Armene, si edhe lidhjes ndërmjet tyre autorët si: Zaharie Majani, Nermin Vlora, Marika Butskhrikidze, Elena Kocaqi, Vahan Setian, Robert Ellis.

Shënim: Mendoj se në kushtet e Shqipërisë nxitja e interesit të studentëve për tema të kësaj natyre dhe përdorimi për këtë qëllim i studentëve për temë diplome do të ishte një nga rrugët më të frutshme për të analizuar tema të kësaj natyre!

VII

LITERATURA E PËRDORUR

(Renditja sipas Mbiemrit të Autorit)

Abazaj, Muharrem: “KODI I GJUHËS PELLAZGO - SHQIPE”, EMAL, Tiranë 2011.

Abegian, Artashes “Geschichte Armeniens”, 1948

Aref, Mathieu (Arif Mati): “Mikenët = Pellazgët, (Greqia ose zgjidhja e një enigme)”, Plejad, 2008

Bindoni, (Bernardino de Bindoni): Scanderbeg – Princi i Epirit, (Sh.B. Turdiu, Tiranë, 2018; botuar për herë të parë Venezia, 1544)

Butskhrikidze, Marika: “Studjuesja Gjeorgjiane: Ngjashmëri intriguese ndërmjet Shqipes dhe Armenishtes.” (Botuar në gazetën “Standart”, fq. 18, të datës “E Hënë, 09.12.2013”)

Cavalli-Sforza, (Luigi Luca Cavalli-Sforza): Gjenet, Popujt dhe Gjuhët, (Besa, Tiranë, 2012; referuar për herë të parë Francë 1981)

Colquhoun, (Sir Patrick Colquhoun & Vaso Pasha): “Pellazgët, Pasardhësit e tyre të sotëm dhe origjina pellazge e poemave të Homerit”. Botime Artini. Prishtinë 2017 (botuar për herë të parë: 1894)

Çabej, Eqrem: “Hyrje në indoeuropianistikë” (Leksionet e Prishtinës) i Eqrem Çabej, Botimet “Çabej”, 2008

D’Angely, Robert: “ENIGMA, nga pellazgët tek shqiptarët”, “Botimet TOENA” Tiranë, 1998. (botuar për herë të parë: 1962, Francë)

Demiraj, Shaban: “EPIRI, PELLAZGËT, ETRUSKËT DHE SHQIPTARËT”, Akademia e Shkencave e Shqipërisë , INFBOTUES, Tiranë 2008.

Ellis, Robert: “The Armenian origin of the Etruscans”. 1861 (botuar për herë të parë: 1861)

Falaski, (Nermin Vlora Falaski): “PELLAZGËT, ILIRËT, ETRUSKËT, SHQIPTARËT”. Shtëpia Botuese “Faik Konica”, Prishtinë, 1998 (botuar për herë të parë: 1984, Itali)

Fallmerayer, J. Ph.: “Elementi shqiptar në Greqi”. Tiranë, Nëntor 2003 (botuar për herë të parë: (1857-1861)

Frashëri, Kristo: “ETNOGJENEZA E SHQIPTAREVE”, vështrim historik, botimet M&B, Tiranë 2013.

Frashëri, Naim: *Homeri*: “Iliada”; Kënga e parë: “Lufta e Bretkosave me minjtë”; Botim i Argeta-LGM, Tiranë, 2002

Ghahramanyan, Kim: “1500-Years-Old Fundaments of Law and Order in Artsakh”, Yerevan, 2010

Grimberg, Karl: HISTORIA BOTËRORE DHE QYTETËRIMI (Libri 1). Botuar 1963, Stokholm

Hahn, (Johan Georg von Hahn Dr. Jur.): “STUDIME SHQIPTARE”, (Tiranë, IDK 2013; botuar për herë të parë Gjermanisht:1854)

Instituti i Shkencave: Fjalor i Gjuhës Shqipe, Tiranë, 1954

Islami, Selim: “Qyteti Ilir në Zgërdhesh”, Iliria, Nr. 2, 1972 (Fq. 195-213) (Botim i veçantë me rastin e “Kuvendit të parë të studimeve Ilire”, mbajtur në Tiranë, më 15-21 Shtator 1972)

Jacques, Edwin: “SHQIPTARËT. Historia e popullit shqiptar nga lashtësia deri në ditët e sotme”, “Kartë e Pendë”, Fondacioni Abraham Linkoln, Tiranë, 1996. (botuar për herë të parë: 1995)

Kaghankatvaci (Daskhuranci), Moisi: “Historia e Albanëve të Kaukazit”, albPAPER, Tiranë, 2019

Kocaqi, Elena: “Albanët”, botim i Shtëpisë Botuese “EMAL”, Korrik 2012

Kocaqi, Elena: “Roli Pellazgo – Ilir në formimin e kombeve dhe gjuhëve europiane” botim i tretë i Shtëpisë Botuese “EMAL”.

Kocaqi, Elena: “Shqipja – çelsi i gjuhëve Indoeuropiane”, botim i Shtëpisë Botuese “EMAL”.

Kola, (Aristidh P. Kola): “Arvanitasit dhe prejardhja e grekëve”. Shtëpia Botuese “55”. Tiranë, 2002

Konda, Spiro: “SHQIPTARËT DHE PROBLEMI PELLAZGJIK”. Botim i parë, Tiranë 1964

Korkuti, Muzafer: PARAILIRËT, ILIRËT, ARBËRIT. Botimet “TOENA”. Tiranë 2003

Marchiano, Stanislao: Studime filologjike zhvilluar me gjuhën Pellazgo-Albane, (Gent Grafik, Tiranë, 2019; botuar për herë të parë Napoli 1882)

Marku, Gjon: “Ndërfana”, (Geer, Tiranë, 2008)

Mayani, Zacharie: “Etruskët fillojnë të flasin”, Shtëpia Botuese “Fan Noli”, Tiranë, 2018 (botuar për herë të parë 1973, Francë)

Meksi, Aleksandër: “Albania e Kaukazit dhe shqiptarët”. (Kopjuar nga botimi në “Univers” 11, Tiranë 2009)

Mici, Aristotel: “Prejardhja e emrit shqiptar”, botim i dytë, “Botimet DUDAJ”, Tiranë, 2012.

Movsisjan, Artak: “Historia e Armenisë”, albPAPER, Tiranë, 2019

Nalbandian, (Garegin D. Nalbandian): “Legjenda e Hajkut dhe Bel Nimrodit”, albPAPER, Tiranë, 2020

Obermüller, Wilhelm: Popujt e Alpeve, (Sh.B. Turdiu, Tiranë, 2019; botuar për herë të parë Vienë, 1874)

Peza, Luftulla Peza & Liljana: “Gjuhët e Lashta të Ballkanit dhe Anadollit dhe familja Pellazgjike e gjuhëve”. Geer, Tiranë 2018

Piranjani, Berzh: INDO-EUROPA ; Shqiptarët dhe Armenët, Shqipja dhe Armenishtja ; albPaper, Tiranë, 2021

Piranjani, Berzh: Fjalor Armenisht – Shqip, (rreth 13 000 fjalë), albPaper, Tiranë, 2015

Piranjani, Berzh: Fjalor Shqip - Armenisht, (rreth 11 000 fjalë), albPaper, Tiranë, 2016

Piranjani, Berzh: Gramatika e Gjuhës Armene (Perëndimore dhe Lindore), albPaper, Tiranë, 2017

Piranjani, Berzh: Takim me Pellazgun, Botimet M&B, Tiranë, 2022

Piranjani, Berzh: Fjalor Pellazgjik, Botimet M&B, Tiranë, 2022

Piranjani, Berzh: "IndoEuropa: Albanians and Armenians; Albanian and Armenian language", Printed by: "albPAPER", Tiranë, 2021

Plasari, Aurel: "ARBNI" (Historik, Gjeografik, Kishtar dhe Politik), Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2020

Qemali, (Ismail Qemal Vlora): "Kujtime", (Grand Prind)

Setian, Vahan: "Armenian origins of Basque", 2017

Shneider, Eduard: "Pellazgët e pasardhësit e tyre", përkthyer e paraqitur nga Lek Pervizi, botuar nga I.H.P.V.K.A, Tiranë, 2009. (botuar për herë të parë: Dhjetor 1893, Kostantinopojë)

Tirta, Mark: "Etnologjia e Shqiptarëve", (Geer, Tiranë, 2003)

Thunmann, Johann: Historia dhe gjuha e Shqiptarëve dhe Vllehëve, (Gent Grafik, Tiranë, 2018; botuar për herë të parë Leipzig, 1774)

Vaso Pasha (Sir Patrick Colquhoun & Vaso Pasha): "Pellazgët, Pasardhësit e tyre të sotëm dhe origjina pellazge e poemave të Homerit". Botime Artini. Prishtinë 2017 (botuar për herë të parë: 1894)

Vlora, (Nermin Vlora Falaski): "PELLAZGËT, ILIRËT, ETRUSKËT, SHQIPTARËT". Shtëpia Botuese "Faik Konica", Prishtinë, 1998 (botuar për herë të parë: 1984, Itali)

Vreto, Jani (1822 - 1900). Shtypshkronja "8 Nëntori, Tiranë 1973 (botuar për herë të parë: 1878)

Walker, Christopher J.: "Armenia", A Very Brief History, Yerevan, 2014

Xylander, (Joseph Ritter von Xylander): "Gjuha e Albanëve ose Shqipëtarëve" (Sh.B. Turdiu, Tiranë, 2018; botuar për herë të parë Frankfurt am Main, 1835)

SHËNIM INFORMATIV B.P.:

Krahas materialeve sipërpërmendur janë konsultuar edhe një sërë fjalorësh të tjerë të gjuhës Armene (dialekti Perëndimor dhe Lindor) me qëllim saktësimin e kuptimit të fjalëve të gjuhës Armene gjatë ballafaqimit me fjalët e gjuhës Shqipe në kapitullin ku bëhet fjalë për to.

Listimi i mëposhtëm i shërben qëndrimit korrekt ndaj sa më sipër është thënë.

Հայերեն - Իտալերեն Բառարան; Կարինե Մկրտչյան, Երեվան, հեղինակային հրատարակչություն, 2010. (16 500 բառ եւ բառակապակցություն)

Dizionario Armeno – Italiano; Karine Mkrtchyan, Yerevan, Edizione d’Autore, 2010. (16 500 parole e combinazioni delle paroli)

Բառարան Հայերէն – Իտալերէն; Հ. ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ ՕՀԱՆԵԱՆ, Վենետիկ – Ս. Ղազար 1996

Dizionario Armeno – Italiano; P.Vahan Ohanian, Venezia – S. Lazzaro, 1966

Իտալերեն - Հայերեն Համառոտ Բառարան; Երեվանի Համալսարանի Հրատարակչություն, Երեվան 2001 (մոտ 12 000 բառ)

Dizionario Breve Italiano - Armeno; Edizione dell’ Università di Erevan, Erevan 2001 (circa 12 000 voci)

Անգլերեն - Հայերեն / Հայերեն - Անգլերեն Բառարան; կազմողներ: Սոնա Սեֆերյան, Լյուդմիլա Հովհաննիսյան, Աննա Խաչատրյան, Տաթևվիկ Քալաեջյան, Գայանե Գրիգորյան; Արեգ, Երեվան 2009 (շորջ 40 000 բառ եւ արտահայտություն)

English – Armenian / Armenian – English Dictionary; compiled by: Sona Seferian, Ludmila Hovhannisian, Anna Khachatrian, Tatevik Kalaejian, Gayane Grigorian; Areg, Yerevan 2009 (over 40 000 entries)

Հայերեն – Անգլերեն Արդի Բառարան; Աշխատասիրեցին: Վեր Տիգրան Խնդրունի եւ Մարտիրոս Գուշագճեան; Հրատարակչատուն Կ. Տոնիկեան եւ Որդիք, Պեյրուք 1970, Երեվան 1992

Armenian – English Modern Dictionary; by Rev. Dicran Khantrouni & Mardiros Koushkdjian; G. Doniguan & Sons Publishing House, Beirut 1970, Yerevan 1992

Armenian – English / English – Armenian; Diana Aroutunian and Susanna Aroutunian; Hippocrene Books, New York

Բուսերեն Հայերեն / Հայերեն Բուսերեն Բառարան; Լուսիկ Մաքսուրյան, Մարիամ Կիրակոսյան, Սամվել Գասպարյան; Արեգ, Երեվան 2007 (շորջ 22 000 բառ)

Հայ - Բուսերեն Բառարան; Երկրորդ լրացրած հրատարակություն; կազմեցին եւ խմբագրեցին: պրոֆ. Ա.Ս. Կարիբյան, պրոֆ. Ե. Գ. Տեր Մինասյան, Ս. Ա. Գեվորգյան; Հայաստանի Պետական Հրատարակչություն, Երեվան 1960 (շորջ 40 000 բառ)

Fjalor Rusisht – Shqip; Instituti i Shkencave i R.P. të Shqipërisë; Shtëpia botonjëse Shtetërore e Fjalorëve të Huaj dhe Nacionalë, Moskë – 1954 (rreth 25 000 fjalë)

Русско - Албанский Словарь; Институт Наук Республики Албании Государственное Издательство Иностранних и Национальных Словарей Москва – 1954 (25 000 слов)

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Piranjani, Berzh

Ura pellazgjike : Shqipëria, shqipja dhe shqiptarët dhe Armenia, armenishtja dhe armenët, dy këmbët e fuqishme pellazgjike mbi të cilat mbështetet ura që lidh hapësirën Indo-Europiane : (parashtresë) / Berzh Piranjani. - Tiranë : M & B, 2022
108 f. ; 14 x 20.5 cm.

ISBN 978-9928-353-98-6

1.Historia e lashtë 2.Shqiptarë 3.Armenë 4.Gjuha shqipe
5. Gjuha armene 6.Gramatika historike 7.Albanologë 8.Studime

94(496.5) .011.1

94(479.25)

811.18 '36 - 112

811.19 '36 - 112

Çmimi: 600 Lekë